

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

[Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı]

[Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı]

[Yüksek Lisans Tezi]

**[KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİN MAKYAVELİZM VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ]**

[Esra Dilan KUZU]

ORCID: [0000-0003-2420-8087]

Danışman

[Prof. Dr. Coşkun ARSLAN]

ORCID: [0000-0003-0247-9847]

ÖN SÖZ

Bu araştırma, kişilerarası ilişkilerin Makyavelizm ve kişilik özellikleri açısından incelenmesini konu edinmiştir.

Yüksek lisans yolculuğumda engin bilgi birikimleri ve tecrübesi ile yolumu aydınlatan, araştırma sürecimde bana destek olan danışmanım Prof. Dr. Coşkun Arslan'a teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana ve hayallerime inanan, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili annem Zeynep Kuzu, babam Hüsnü Kuzu ve kıymetli kardeşlerim Sadakat Bayrak, Akın Kuzu ve Gaffur Kuzu'ya sonsuz teşekkürler.

Gerek araştırma sürecimde gerekse hayatımın diğer alanlarında sıkıntılı ve stresli günler yaşadığımda beni yalnız bırakmayan can dostum Berna Yağmur'a, çok değerli meslektaşlarım ve arkadaşlarım Rabia Zafer ve Sena Sunar'a teşekkürler.

Son olarak kelimelerin gücünü yeterince hissedemediğim anlarda duygu ve düşüncelerimi ifade edebilmek adına sığındığım müziğe, canımdan bir parça olarak gördüğüm enstrümanlarıma teşekkürler.

[Esra Dilan KUZU]

| |

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar.....	3
1.5. Tanımlar	4
2. ALAN YAZIN.....	5
2.1. KİŞİLERARASI İLİŞKİLER İLE İLGİLİ ALANYAZIN	5
2.1.1. Kişilerarası İlişkilerin Tanımı	5
2.1.2. Kişilerarası İlişkilerin Kuramsal Yaklaşımı	6
2.1.2.1. Psikoanalitik Yaklaşımında Kişilerarası İlişkiler	6
2.1.2.2. Nesne İlişkileri ve Kişilerarası İlişkiler	7
2.1.2.3. Bilişsel Yaklaşımında Kişilerarası İlişkiler	9
2.1.2.4. Sullivan’ın Kişilerarası İlişkiler Kuramı	10
2.1.2.5. Ayırıcı Özellik Kuramı.....	10
2.1.3. Kişilerarası İlişkilerde Etkili Olan Faktörler	11
2.1.3.1. Kişilik Özellikleri	11
2.1.3.2. Sosyal Beceriler.....	11
2.1.3.3. Benlik Algısı.....	12
2.1.3.4. Karşılıklı Çekicilik ve Güven.....	12
2.1.3.5. Ebeveyn Tutumları	13
2.1.3.6. Kültürel Fark Açısından Kişilerarası İlişkiler	13
2.1.4 Kişilerarası İlişkiler Konusunda Yapılan Çalışmalar	13
2.1.5 Kişilerarası İlişkilerde Problemler ve Davranışlar	14
2.1.5.1. İlişkisel Saldırganlık.....	14
2.1.5.2. İlişkilerde Duygusal Şiddet; Manipülasyon	16
2.2. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE İLGİLİ ALANYAZIN	16
2.2.1 Kişiliğin Tanımı ve Kuramsal Yaklaşımlar.....	17
2.2.1.1. Psikanalitik Yaklaşım ve Kişilik	17

2.2.1.2. Analitik Psikoloji ve Kişilik	18
2.2.1.3. Bireysel Psikoloji ve Kişilik	18
2.2.1.4. Psikanalitik Sosyal Kuram ve Kişilik	19
2.2.1.5. Özgürlükten Kaçış Kuramı ve Kişilik	19
2.2.1.6. Psikososyal Kuram ve Kişilik	20
2.2.1.7. Davranışçı Yaklaşım ve Kişilik	20
2.2.1.8. Hümanist Yaklaşım ve Kişilik	21
2.2.2 Ayırıcı Özellik Kuramı	21
2.2.3 Beş Faktör Kişilik Kuramı	23
2.2.4 Karanlık Üçlü	26
2.2.5 Kişilik İle İlgili Yapılan Bazı Güncel Araştırmalar	27
2.3 MAKYAVELİZM İLE İLGİLİ ALANYAZIN	28
2.3.1. Tarih Sahnesinde Makyavelizm	28
2.3.2. Literatürde Makyavelizm	28
2.3.3. Makyavelizm İle İlgili Araştırmalar	29
3. YÖNTEM	32
3.1. Araştırmanın Modeli	32
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	32
3.3. Veri Toplama Araçları	32
3.3.1. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği	32
3.3.2. Sıfata Dayalı Kişilik Testi	33
3.3.3. Makyavelizm Ölçeği	33
3.4. Verilerin Toplanması	33
3.5. Verilerin Analizi	34
4. BULGULAR	35
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	41
5.1. Tartışma	41
5.2. Sonuç	44
5.3. Öneriler	45
KAYNAKLAR	48
EKLER	56

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

[Kişilerarası İlişkilerin Makyavelizm ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi] başlıklı tez çalışmamın toplam **66** sayfalık kısmına ilişkin, **26/01/2022** tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%6** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

27/01/2022

[Esra Dilan Kuzu]

[Prof. Dr. Coşkun Arslan]

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklarlistesine eklendiğini beyan ederim.

27/01/2022

Esra Dilan KUZU

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİN MAKYAVELİZM VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Esra Dilan KUZU

Bu araştırmada kişilerarası ilişkiler, Makyavelizm ve kişilik özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırmaya kazara örneklem yöntemi ile toplam 341 kadın ve 159 erkek olmak üzere 500 kişi gönüllülük esasına göre katılmıştır. Araştırma katılımcıları 18-35 yaş aralığındadır. Katılımcıların yaş ortalaması 23.53'tür. Araştırma katılımcılarına, yaş, cinsiyet ve gönüllülük beyanlarını içeren Kişisel Bilgi Formu", "Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği", "Sıfata Dayalı Kişilik Testi" ve "Makyavelizm Ölçeği" uygulanmıştır. Çalışmada verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik değerleri hesaplanmıştır, değişkenler arası ilişkilerin hesaplanması için ise Pearson momentler çarpım korelasyonu ve aşamalı çoklu regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kişilerarası ilişkilerde onay bağımlılık, empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı ile makyavelcilik arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler; kişilerarası ilişkilerde duygu farkındalığı, onay bağımlılık ve başkalarına güven ile nevrotik kişilik özelliği arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır ve gerçekleştirilecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası İlişkiler, Kişilik Özellikleri, Makyavelizm

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences

Department of Educational Sciences

Guidance and Psychological Counseling Program

Master Thesis

AN INVESTIGATION OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS IN TERMS OF MACHIAVELLIANISM AND PERSONALITY TRAITS

Esra Dilan KUZU

In this research, interpersonal relations have been examined in terms of Machiavellianism and personality traits. 500 participant consisting of 341 women and 159 men have participated in the research on a voluntary basis. The research group is between the ages of 18-35. The average age of the group is 23.53. Personal Information Form, "Interpersonal Relationship Dimensions Scale", "Adjective-Based Personality Test" and "Machiavellianism Scale" have been applied to the research participants. Descriptive statistical values have been calculated in the analysis of the data in this research, Pearson product-moment correlation and stepwise multiple regression analysis technique have been used to calculate the relations between the variables. According to the results; negative significant relationships have been found between deci-dependence, empathy, trust in others and awareness of emotions and Machiavellianism in interpersonal relationships. In addition, significant negative relationships have been found between emotion awareness, emotional dependence and trust in others and neurotic personality trait in interpersonal relationships. The results obtained have been discussed within the framework of the literature and recommendations have been presented for the studies to be carried out.

Keywords: Interpersonal Relationships , Personality Traits, Machiavellianism

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümün içeriğini, araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, araştırmanın sınırlıkları ve tanımlar oluşturmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Sosyal bir varlık olması sebebiyle insan, yaşadığı çevrede diğer insanlarla ilişki kurma mecburiyetindedir. Bu ilişkiler bir takım kişilerarası etkileşimlerle gerçekleşir. Kişilerarası ilişkilerde etkileşimde bulunan insanların, bir ihtiyaçtan doğan duygu ve düşüncelerini doğrudan ya da dolaylı olarak açık ya da örtük bir şekilde karşı tarafa aktarma amacı vardır. Bu amaç doğrultusunda ortaya çıkan davranışlar kişilerarası ilişkileri meydana getirmiştir (Leary, 1957).

Kişilerarası ilişkiler bireylerin kişilik özelliklerinden etkilenebilmektedir. Güncel çalışmalar incelendiğinde, beş faktör kişilik kuramına ait kişilik özelliklerinin kişilerarası ilişki tarzları ile arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmaların sonucuna göre beş faktör kişilik kuramının alt boyutlarından deneyime açıklık, uyumluluk, dışadönüklük ve sorumluluk özellikleri baskın olan bireylerin ilişki tarzlarında da besleyici ilişki özellikleri gösterdikleri; nevrotik kişilik özelliği bulunan bireylerde ise zehirleyici (toksik) ilişki tarzına dair belirtiler bulunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte kişilerarası ilişkilerdeki iletişim problemleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiş ve kişilik özellikleri ile iletişim problemleri arasında da anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (Akdur ve Durak-Batıgün, 2017; Karabacak-Çelik ve Topkaya, 2018).

Kişilerarası ilişkilerde saldırganlık ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çeşitli çalışmalara göre, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlık, öfke ve düşmanca yaklaşım gibi saldırganlık alt boyutlarının kişiliğin nevrotik özelliği ile paralellik gösterdiği; kişiliğin dışa dönüklük, deneyime açıklık özelliklerinin ise sözel saldırganlıkla ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Yine ilişkilerde saldırganlık davranışı ve kişilik özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalarda saldırganlığın daha çok beş faktör kişilik özelliklerinden uyumluluk ve sorumluluk ile negatif yönde; nevrotizm ile de pozitif yönde anlamlı ilişkileri olduğu saptanmıştır (Nair ve Ercan, 2019).

Kişilerarası ilişkilerin incelendiği farklı çalışmalarda kişiliğin “karanlık” olarak adlandırılan boyutlarının da ilişkiler üzerinde etkisi olduğu belirtilmiştir. Karanlık üçlü olarak literatüre giren bu boyutlar, kişiliğin narsis, psikopatik ve makyavelci özelliklerini kapsamaktadır. Narsisizm, makyavelizm ve psikopatinin ortak özellikleri; benmerkezci düşünce, kişilerarası ilişkilerde yüzeysellik, kurulan ilişkilerin menfaat odaklı olması, ilişkilerde manipüle etme olarak özetlenebilir (Özsoy ve Ardiç, 2017). Karanlık üçlünün davranışsal özellikleri incelendiğinde bu özelliklerin kişilerarası ilişkilerde ilişkisel saldırganlık ile de benzer özelliklerinin olduğu gözlenmiştir (Crick ve Grotpeter, 1995). Karanlık üçlünün beş faktör kişilik kuramının alt boyutlarına benzer bir şekilde HEXACO kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelendiği bir araştırmanın sonucuna göre, duyarlı ve uyumlu kişilik özelliğinin makyavelizm ve psikopati ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu belirtilmiştir (Cömert ve Gizgir, 2020). Karanlık üçlüyü oluşturan boyutlar kişilerarası ilişkiler bağlamında birbirinden ayrı değişkenler olarak incelendiğinde, literatürde narsisizm ve psikopati özellikleri ile ilgili çalışmalara rastlanmasına karşın klinik bir tanımı bulunmayan makyavelizm özelliklerinin kişilerarası ilişkiler bağlamında incelendiği fazla çalışmaya rastlanılmamıştır (Jones ve Paulhus, 2009).

Makyavelizm kavramı, kişilerarası ilişkilerde tarafların amaçlarına ulaşabilmek için kullandıkları stratejileri ifade etmektedir. Makyavelci anlayış söz konusu olduğunda akıllara gelen en temel strateji, “amaca giden her yol mubahtır” anlayışıdır. (Machiavelli, 2002). Ahlaki yoksunluk, diğerlerine karşı güvensizlik, kontrol ve statü arzusu gibi özellikleri barındıran makyavelci kişilik özelliği yüksek olan bireyler, kişilerarası ilişkilerde de genellikle dışadönük fakat yüzeysel ve ikiyüzlü davranışlarla karakterize edilmektedir (Paulhus ve Williams,2002). Bununla birlikte, Makyavelcilik, empati ve ilişkisel saldırganlık arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada Makyavelcilik ve ilişkisel saldırganlığın bir türü olan proaktif saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki empati ile zıt yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Pursoo, 2013).

Tüm bu veriler ışığında yapılacak çalışmada, kişilerarası ilişkilerin kişilik özellikleri ve Makyavelci özellikler açısından incelenmesi ve değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, kişilerarası ilişkilerin kişilik özellikleri ve makyavelizm özellikleri açısından incelemek ve bu özelliklerin kişilerarası ilişkiler boyutu ile arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar incelenecektir.

a. Kişilerarası ilişkiler ile kişilik özellikleri ve makyavelizm arasında anlamlı ilişki/ler var mıdır?

b. Makyavelizm ve kişilik özellikleri, kişilerarası ilişkileri anlamlı düzeyde açıklamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Kişilerarası ilişkiler, insanın sosyal hayatının en temel unsurudur. Yaşamı boyunca çok kez bir diğeri ile etkileşim içerisinde olan bireylerin, kurmuş olduğu ilişkiler kendiliğinden gelişmez. Bu ilişkilerin kurulma motivasyonları, ilişkilerin nitelikleri farklı değişkenlerden etkilenmektedir. Alan yazın incelendiğinde kişilerarası ilişkilerin, ilişkide olan bireylerin kişilik özelliklerinden, bağlanma stillerinden, benlik algılarından ve sosyal becerilerinden etkilendiği görülmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Erden-İmamoğlu, ve Aydın, 2009; Karataş, 2019; Trouba, 2007). Kişilerarası ilişkilerde kişilik özelliklerinin etkisini ortaya koyan çeşitli çalışmalar vardır. Bu çalışma sonuçlarından yola çıkarak kısaca bazı kişilik özelliklerinin sağlıklı kişilerarası ilişkileri, bazı kişilik özelliklerinin ise sağlıklı olmayan/toksik ilişkileri meydana getirdiği söylenebilir (Paulhus ve Williams, 2002; Petrides v.d, 2011). Kişiliğin karanlık özelliklerinden biri olarak makyavelizm ise, İtalyan politikacı Nicolla Machiavelli'nin "Prens" adı eserinde söz ettiği davranış özelliklerinin incelenmesi ile literatüre girmiş, kişilerarası ilişkilerdeki yerini ise Richard Christie'in, Machiavelli'nin politik stratejilerinin insanların günlük sosyal davranışlarıyla da paralellik gösterdiğini fark etmesi ve bunun üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda almıştır (Christie, 1970). Kişilerarası ilişkiler ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmalarda makyavelizme yönelik herhangi bir güncel çalışmaya rastlanmamış olması, bununla birlikte makyavelciliğin tanımı itibarıyla kişilerarası ilişkiler üzerindeki etkisi göz önüne alındığında söz konusu çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın çalışma grubu kazara örnekleme yöntemi ile seçileceği için elde edilecek bilgiler bu çalışma grubu ile sınırlıdır. Araştırmanın değişkenleri, araştırmanın ölçme araçları

olan Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİB), Makyavelizm Ölçeği (MÖ) ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nden (SDKT) elde edilecek veriler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Kişilerarası ilişki: Kişilerin diğer bireylerle arasında gelişen, duygu, düşünce ve davranış şekillerine kişiler arası ilişki denir (Plutchik, 1997).

Kişilik: Bireyin iç ve dış çevresi ile kurduğu, kendisini diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılandırılmış bir ilişki biçimidir (Cüceloğlu, 2002).

Makyavelizm: İlişkilerde aldatma, manipülasyon ve sömürü kullanımını teşvik eden kişilerarası stratejilerdir (McHoskey, Worzel ve Szyarto, 1998).

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

Bu bölüm, kişilerarası ilişkiler, kişilik özellikleri ve makyavelizm ile ilgili kuramsal açıklamalar ve konu ile ilgili yapılan araştırmalardan oluşmaktadır.

2.1. KİŞİLERARASI İLİŞKİLER İLE İLGİLİ ALANYAZIN

Bu başlık altında sırasıyla; kişilerarası ilişkilerin tanımı, kişilerarası ilişkilerin kuramsal yaklaşımı, kişilerarası ilişkilerde etkili olan faktörler, kişilerarası ilişkiler hakkında yapılan çalışmalar, kişilerarası ilişkilerde problemler ve davranışlar hakkında açıklamalar yer almaktadır.

2.1.1. Kişilerarası İlişkilerin Tanımı

Kişilerin diğer bireylerle arasında gelişen, duygu, düşünce ve davranış şekillerine kişiler arası ilişki denir (Plutchik, 1997). Kişilerarası ilişkiler iletişim yolu ile geliştiği için bu kavram sıklıkla iletişim kavramı ile birlikte ele alınmıştır. Bu yüzden kişilerarası ilişkilerin tanımı, bireylerin diğerleri ile iletişimde bulunurken kullandıkları yöntemler olarak da yapılabilir (Güney,2000). İnsanlar, doğumundan ölümüne kadar çeşitli ihtiyaçlar nedeniyle birbirleri ile etkileşim halinde olmak zorundadır. Bu, kişilerarası ilişki teorisinin temelini oluşturur. Karşıdaki kişinin farkında olmanın ve onu kabul etmenin ilişkilerde önemli bir rolü vardır. Kişilerarası ilişkilerde etkileşimde bulunan insanların, bir ihtiyaçtan doğan duygu ve düşüncelerini doğrudan ya da dolaylı olarak açık ya da örtük bir şekilde karşı tarafa aktarma amacı vardır. Bu amaç doğrultusunda ortaya çıkan davranışlar kişilerarası ilişkileri meydana getirmiştir (Leary, 1957). İnsan, hayatının her döneminde bir şekilde diğerleri ile bağlantılıdır. Doğumundan itibaren ailesi ile okulda akranları ile erişkinliğinde romantik bir ilişkide olduğu partneri ile iş ortamında arkadaşları ile yaşamının sonuna kadar bir dizi etkileşim içerisinde olur. Her bir ilişkisi için farklı sınırlar belirler, kimileri daha özel kimileri daha genel ilişkilerdir (McAdams, 1989). İlişkilerde karşılıklılık ve samimi paylaşım, ilişkinin düzeyini belirleyici bir unsurdur. Kişilerin karşılıklı olarak yakınlık ve güven duyduğu, aralarında işbirliğinin bulunduğu ve yoğun paylaşımların yaşandığı ilişkiler “kişisel”/ özel ilişkilerken; yüzeysel ve belli rollerin gereğini yapmak dışında dahası yaşantıların olmadığı ilişkiler ise kişisel olmayan ilişki şeklinde nitelendirilmiştir (La Follette, 1997).

2.1.2. Kişilerarası İlişkilerin Kuramsal Yaklaşımı

2.1.2.1. Psikoanalitik Yaklaşımda Kişilerarası İlişkiler

Freud, Psikanalitik yaklaşımda psikoseksüel gelişim evrelerinden söz eder. Bu gelişim evreleri beş aşamadan oluşur, bunlar; oral, anal, fallik, latent ve genital dönemlerdir. Sigmund Freud, ilk gelişim döneminde bebeklerin, oral doyum sağlayan obje veya kişiye bağlandıklarını öne sürmüştür. Birçok bebek için bu çoğunlukla onu besleyen annedir. Freud'un psikoseksüel gelişim evrelerinin ilk basamağı olan oral dönemde bebeğin haz kaynağı anne memesi olmakla birlikte bebeğin temel gereksinimini karşılayan anne bu dönemde bebekle en güçlü bağlara sahip kişidir. Oral dönemin sağlıklı şekilde atlatılması sonraki evreler için sağlam bir temel oluşturacaktır. Aksi halde bu dönemde anne ile bağ oluşturamayan bebeğin ileriki yaşantısında oral dönem fikasyonları ile karşılaşılacaktır. Tütün bağımlılığı buna örnek olabilir. Zira Freud'a göre; "Anne sadece meme veya biberon veren kişi değildir. O aynı zamanda "anlamli ifadelerin temsilidir" (Çetinkaya-Yıldız, 2017; Santrock, 2016).

Freud her gelişim döneminin belirli görevleri olduğunu savunur. Gelişim sürecinde bu görevler sağlıklı bir şekilde kazanılır ve bir sonraki evreye geçilir ya da bu görevler tamamlanamaz ve gelişimin diğer evrelerinde saplantılar gözlemlenir. Bireyin gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde tamamlaması ya da tamamlayamaması durumu kişilerarası etkileşiminin hem bir sonucu hem de yordayıcısıdır. Örneğin oral dönemde bakım ve beslenme gibi ihtiyaçları giderilen bir bebek annesi ile sağlıklı bir ilişki geliştirir. Bu ilişki onun dış dünyaya karşı da güven geliştirmesini, olumlu ilişkiler kurmasını sağlar. Öte yandan bu dönemi sorunlu geçen bireyler oral dönem saplantısı yaşar. Oral dönem saplantılı kişilerde ilişkilerinde aşırı beklenti, kişilerarası bağımlılık, abartılı iyimserlik gibi davranışlar görülebilmektedir (Murdock ,2019).

Erikson'un geliştirmiş olduğu psikososyal gelişim evresinde genç yetişkinlik dönemini ifade eden "yakınlığa karşı yalıtılmışlık" evresi, kişilerarası ilişkilerin gelişimine dair açıklamalara yer verir. Freud'un yaklaşımında olduğu gibi Erikson'un yaklaşımında da önceki dönemlerin başarı ile atlatılıp atlatılmaması sonraki dönemleri etkiler. Erikson'a göre yakınlığa karşı yalıtılmışlık evresinden önce gerçekleşen kimlik kazanma evresi kişinin yakınlık geliştirmesinde etkilidir. Birey bu evreye kimlik bunalımını çözmüş, kendisini bulmuş ve kendisine güvenerek geçmişse yakın ilişkiler kurmaya istekli olacaktır. Aksi

takdirde kimlik kazanımını sağlayamamış bireyler, ilişkilerden kaçınma, içinde bulunduğu ortamlardan soyutlanma gibi durumlar ile karşılaşacaktır (Erikson, 2014).

Özgürlükten kaçış kuramını geliştiren Erich Fromm'a göre, ihtiyaçlar kişilik için oldukça önemlidir. Bu ihtiyaçlar temel fizyolojik ihtiyaçların ötesinde, varoluşsal ihtiyaçlar, ilişki ihtiyacı, hakim olma/aşkılık ihtiyacı, kötülük ihtiyacı, kimlik duygusu, oryantasyon, heyecan ve uyarılma ihtiyacını da içermektedir. Bunlar arasında ilişki ihtiyacı, insanın doğadan kopmasıyla birlikte içine düştüğü boşluk ve yalnızlık hissiyle baş edebilmek için gelişmiştir. Öyle ki, doğadaki canlılar, hayvanlar, doğayla baş edebilme mekanizması ile doğarlar. Fakat insanda böyle bir mekanizma yoktur. Bu yüzden diğerleri ile ilişki kurma eğilimindedir. Bu ihtiyaç bazen sağlıklı şekilde giderilir. Örneğin bazı insanlar bir gruba, örgüte, dini inanca sıkı sıkıya bağlanarak bu ihtiyacı giderirken bazıları da başkalarına hükmetmeye çalışarak ilişki ihtiyaçlarını giderir. Özgürlükten kaçış kuramına göre her iki yöntem de sağlıksızdır. Kuramın bir diğer önemli kavramı da bireyin yaşamında ona güven veren temel bağlar koptuğunda bundan kaçabilmek için kullandığı yetkecilik kavramıdır. Genel olarak bu kavram, ilişkilerde eşitlik kavramını reddeder, dünyada güçlüler ve güçsüzler, üstün insanlar ya da aşağı insanlar vardır. Yetkecilikte birey yitirdiği bağların yerini biri ya da bir şeyle kaynaştırarak doldurmaya çalışır. Bu tarz davranışlar sergileyen kişilerde mazoşist ya da sadist özellikler vardır. Aşağılık duygusu, değersizlik, güçsüzlük yaşayanlar bunları istememelerine rağmen farkında olmadan kendilerini küçük görüp dış dünyaya boyun eğmeye devam eder, acı çekmeye devam ederler. Sadist eğilimde ise üç tip gözlemlenir; ilkinde kişi, diğeriyle kaynaşmak için onun üzerinde baskı uygular ve kendine bağımlı kılar, ikincisinde diğeri kullanır, sömürür ve elindeki her şeyi almak ister, üçüncüsünde ise diğeri acı çekmesini ister ve bunun için aşağılama, utandırma gibi davranışlar sergiler (Karataş ve Tagay, 2017).

2.1.2.2. Nesne İlişkileri ve Kişilerarası İlişkiler

Psikanalitik yaklaşıma yeni kavramlar kazandıran nesne ilişkileri kuramı, özünde, bireyin yaşamı boyunca her gelişim evresinin kendine has ihtiyaçların giderilmesinde rol oynayan nesnelere ile kurduğu ilişkiyi ele almaktadır. Bu nesnelere ilki doğumun hemen ardından bebekte beslenme ihtiyacını gideren meme ve buna eşlik eden anne-bebek ilişkisidir. Bu kuramın kurucusu Melanie Klein, bebeğin ilk nesne ilişkisini şöyle açıklar; “süt emmekten duyulan mutluluk, sadece cinsel doyumun ilk örneği değil, daha sonraki bütün mutlulukların da temelini oluşturur, bir başka insanla bütünleşme duygusunu mümkün kılar. Böyle bir

bütünleşme, kişinin gerçekten anlaşıldığı anlamına gelir ki bu, her türlü arkadaşlık ya da dostluk ilişkisinin ön koşuludur. Eğer sahiciyse böyle bir anlayışın söze dökülmesi de ve bunu da onun konuşma öncesi dönemde anneyle kurulan o ilk yakınlıktan türediğini gösterir. Memeyle ilk ilişkiden tam olarak zevk alma yeteneği, çeşitli kaynaklardan alınacak başka zevklerin de temelini oluşturur” (Klein, 2012).

Nesne ilişkileri kuramı, bebeklerin dış dünyadan zarar görme, yok edilme gibi ilkel hayatta kalma anksiyetesiyle geliştirmiş oldukları ilkel savunma mekanizmaları üzerine kurulan bazı evrelerden bahsetmiştir. Bu evreler sırasıyla; paranoid-şizoid evre, depresif konum evre ve oedipal evrelerdir. Tüm evrelerin ortak motivasyonu saldırganlık dürtüsünden ileri gelmektedir fakat kurama göre her evrenin kendine has anksiyetesi, savunma mekanizması ve nesne ilişkisi vardır (Özakkaş, 2008).

İlk evre olan Paranoid- Şizoid evrede bebekte oluşan kaygı beslenememe, doyurulmama kaygısıdır. Bu kaygı bebeğe verilen bakıma göre savunma mekanizmasını geliştirir. Bu evrede bebek, kaygısını gidermek için anne memesine ihtiyaç duyar, nesne memedir. Bebek her ihtiyaç durumunda memeye ulaşabiliyorsa bu onda “iyi meme” olarak ifade bulur. Bu durum doyumu sağlanmayan bebek için ise “kötü meme”dir. Nesne ilişkileri kuramında bu ayrışım, “bölünme” olarak ifade edilir. Doyurulamama kaygısı yaşayan bebek bu kaygıyı anne memesi nesnesi ile gideremezse bu aşamaya saplanıp kalır. Kurama göre bu evrede saplanıp kalan kişiler diğer ilişkilerinde de insanları iyi-kötü olarak sınıflandıracaktır. Bu ikili kategorileştirme biçimi borderline kişilik bozukluğunda da gözlemlenmektedir. Depresif konum evresinde bebek, bir önceki aşamanın sonucunda oluşturduğu iyi-kötü kavramlarının aslında iki uçlu olmadığı ile yüzleşmeye çalışır. Bu evrede iyi ve kötü kavramlarının birleşmesini kaldırabilecek güce ulaşan bebek, kötü nesneye duyduğu saldırganlık dürtüsünden dolayı da suçluluk duyar. Bu suçluluk dolayısıyla da depresif bir dönem içine girer. Zamanla iyi-kötü dengesini yakalar ve bu iki uçlu yaklaşımın yerine çift değerlilik olarak ifade edilen denge durumu oluşur (Guntrip, 2013; Klein; 2012). Oedipal evre ise Freud’un tanımından farklı ele alınmamakla birlikte, bebeğin kötü nesne olarak anne ya da babayı ele alması ile ilgilidir. Bu evrenin sonunda ise çocuk anne baba nesnesini dış çevrede olup bitenlerin de etkisiyle (sevilebilecek yeni nesnelerin eklenmesi, kardeş gibi) iyi-kötü olarak değil yine çift değerlilik ilkesine göre algılamaya başlar (Klein,2012).

2.1.2.3. Bilişsel Yaklaşımında Kişilerarası İlişkiler

Bilişsel yaklaşımda bireyin duygu, düşünce ve davranışları kişilerarası ilişkilerden hem etkilenmekte hem de kişilerarası ilişkileri etkilemektedir. Safran'ın (1990) geliştirmiş olduğu bilişsel kişilerarası kuramda bu süreçlerin birbirini etkileme ve birbirinden etkilenmeleri “bilişsel kişilerarası görüş” kavramını ifade etmektedir. Safran bu kuramın temeline ilişkin şu varsayımlardan söz etmiştir; biliş (düşünce) ve eylem arasında ilişki vardır; insan çevreye ve evrime uyum sağlayan biyolojik bir canlıdır; insanın kişilerarası ilişkiyi sürdürmeye eğilim vardır (akt. Alkan, 2008). Kurama göre insan, yaşamı boyunca kişilerarası ilişkilerini sürdürme eğilimindedir. Bu eğilim doğrultusunda kendine özgü bazı stratejiler geliştirir. Geliştirilen stratejilerden biri erken dönemde ebeveyn ilişkileri ile şekillenen “yaşam planı stratejileridir”. Bu stratejiler temelini çocukluk dönemi aile ilişkilerinden alır ve ebeveynlerin pekiştirdiği ilişki davranışlarını öğrenme söz konusudur. Bu öğrenmeler ileriki dönem ilişkileri de etkiler. Diğer strateji ise, ebeveynlerin çocukları ile ilişki kurmalarında önem verdikleri ve çocuktan da bekledikleri “etkileşimsel manevralardır”. Kişilerarası ilişkilerin şekillenmesinde geliştirilen üçüncü strateji ise kaynağını içsel ve dışsal uyarıcılardan alır. Bunlar, kişilerarası ilişkilerde bireylerin güvenliğini tehdit eden, bireylerde kaygı uyandıran uyarıcılardır (Topçu-Uzer, 2017).

Bilişsel kuramın öncüsü sayılabilecek bir yaklaşım ise “ kişisel yapılar kuramı’dır”. Bu kurama göre kişiler bir bilim insanı gibi hipotezlerde bulunarak çevresini ve çevresi ile kuracağı ilişkileri anlamlandırır. Kuramın temel varsayımı; kişilerin çevre ile ilişki kurarken edilgen değil etken olmasıdır. Kurama göre kişiler çevresini ve ilişkileri anlamlandırırken birtakım “yapılar” oluştururlar. Bu yapılar geçmiş deneyimlerden etkilenir ve elde edilen tecrübelerle kişi çıkarımlarda bulunur, bu çıkarımları da gelecekteki ilişkilerini şekillendirmede kullanır. Kişinin yapıları bazı alt önermelere dayanır. Bunlar; yapılandırma, bireysellik, örgütlenme, ikililik, seçim, aralık, deneyim, ayarlama, bölümlendirme, ortaklık ve toplumsallıktır. Bu önermeler, bireyin kişiliği ile ilişkili olduğu kadar kişilerarası ilişkilerini de etkilemektedir. Örneğin seçim önerisi, kişinin tercihte bulunacağı zaman kendisine katkıda bulunan, çıkar elde edeceği seçeneği tercih etmesini ifade eder. Deneyim önerisi ise kişinin davranışta bulunduktan sonra istediği sonucu elde etmesiyle bazı davranışları sonuca ulaştırmak için genelleme durumundan bahseder(Boeree,2006). İstenen sonucu elde etmede sergilenen davranışın sürekli hale gelmesi sosyal bilişsel kuramın pekiştirme olarak bahsettiği durumla da bir paralellik göstermektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2008).

2.1.2.4. Sullivan’ın Kişilerarası İlişkiler Kuramı

“Bireylerarası terapi” yöntemini geliştiren Sullivan’a göre, kişilik insan ilişkilerinin ürünüdür. Ona göre kişilik; sosyal bir çevrede gelişir ve insanlar diğer insanlar olmadan bir kişiliğe sahip olamazlar. Kişilik, kişinin içinde yaşadığı ve varlık bulduğu kişilerarası ilişkilerden ayrı düşünülemez. Kişiliğin yapısında, bireylerin tümünde aynı temele sahip fakat ifade edilmiş biçimlerinde farklılıklar gösteren davranış örüntüleri vardır. Sağlıklı gelişim, diğer insanlarla yakın ilişki kurabilme yeteneğine bağlıdır. Buna kişiliğin en küçük birimi olan “dinamizm” denir (Gençtan, 2002; Karşlı, 2008). İlişkilerdeki davranışların farklılık göstermesi her bireyin kendine has yaşantılar geçirmesi ve farklı alışkanlıklar edinmiş olmasından ileri gelmektedir.

Kişiliğin diğer bir bileşeni olan “kişileştirmeler” (personifikasyon), bireyin çevresindeki diğerlerini değerlendirmesine yardımcı olur. Birey, bu yapı sayesinde kendine has şemalar oluşturur. Şemalar bir kez oluştuğundan sonra değiştirmesi zor olduğu için bazı durumlarda kişilerarası ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Gençtan, 2002). Sullivan’a göre birey çocukluk döneminde kendisinin ve dış dünyanın ayrımını yapmaya başladıktan itibaren kendisi ile ilgili üç tür kişileştirmede bulunur. Bunlar; iyi ben, kötü ben ve ben değil kişileştirmeleridir. İyi ben kişileştirmesi, erken çocukluk döneminde ihtiyaçların karşılanması ve olumlu deneyimler sonucunda kişinin kendine saygısını ifade eder. Kötü ben, ihtiyaçların karşılanmaması halinde bireyin kendindeki olumsuz yanlarını fark etmesini; ben değil kişileştirmesi ise yine ebeveyn tutumları ile gelişen, kişinin kabul etmek istemediği özelliklerini ifade eder (Sullivan, 1996).

2.1.2.5. Ayırıcı Özellik Kuramı

Beş faktör kişilik kuramının geliştirilmesinde, kişiliğe yönelik bakış açısıyla büyük bir etkisi olan Allport’a göre; tutarlılık ve ayırt edicilik kişilik özelliğinden bahsedebilmek için en önemli iki unsurdur. Ayırıcı Özellik kuramının temelini oluşturan bu düşünce, kişiliğin psikolojik ve fizyolojik sistemlerin organizasyonu (dürtüler, genetik ve çevrenin etkisi gibi) ile oluşan, süreklilik arz eden, aynı zamanda hem etkileyen hem de etkilenen, bireyin duygular ve düşüncelerini şekillendiren dinamik bir yapı olduğunu belirtir. Bu kuramın en önemli kavramlarından biri de “işlevsel özerklik” kavramıdır. Allport, işlevsel özerklik kavramını, şiddetli işlevsel özerklik ve uygun işlevsel özerklik olarak ikiye ayırmıştır. Bu kavramlar genel olarak, bireylerin davranışta bulunmasının her zaman belli bir amacı olduğunu ifade eder. Fakat belirli bir amaç doğrultusunda başlayan davranışın bu amacı süreç içerisinde

değişebilir. Örneğin birinin yönetici olmak gibi bir düşüncesi yokken, diğerlerinin yönlendirmesi ile beklentileri karşılamak amacıyla kişinin yönetici olması, sonrasında kişinin bu işi yapmaya devam etmesiyle, yöneticiliği sevmesi ve kendine göre bir meslek olduğunu fark etmesi ile davranışındaki amacı değişebilir. Diğerlerinin ondan beklentisini karşılamak amacıyla başlayan bir davranış zamanla kendi isteği ile yaptığı bir davranış olarak kendi amacına hizmet edebilir. Sonuç olarak davranış devam eder fakat kişiyi eyleme geçiren motivasyon başkalaşmıştır. Kişi, davranışının amacını belirlemede özerkliği sağlamıştır (Şahin, 2017).

2.1.3. Kişilerarası İlişkilerde Etkili Olan Faktörler

Kişilerarası ilişkileri etkileyen faktörlere; kişilik özellikleri, sosyal beceriler, bireyin benlik algısı, karşılıklı çekicilik ve güven, ebeveyn tutumları, dış dünyayı algılama şekli ve kültürel fark örnek verilebilir.

2.1.3.1. Kişilik Özellikleri

Cüceloğlu (2002), kişiliği bireyin iç ve dış çevresi ile kurduğu, kendisini diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılandırılmış bir ilişki biçimi olarak tanımlamıştır. Rogers (2005) ise kişiliği, bireyin davranışlarına yön veren, içinde bulunan şartların farklılığına bakmaksızın istikrar gösteren kişisel özellikler olarak tanımlamıştır. Goldberg'ın büyük beşli olarak da bilinen beş faktör kişilik kuramında, kişilik beş alt boyutta ele alınmıştır. Bu alt boyutların özellikleri bireylerin ilişki tarzları hakkında da bilgiler vermektedir (Burger, 2019). Kurama göre, dışadönük tipler, ilişkilerinde tutkulu, hırslı ve baskındır. Nevrotik tipler iç dünyasında ve ilişkilerinde duygusal dengesizlik yaşarlar. Uyumlu tiplerin ilişkilerinde yardımseverlik, nezaket ve sevecenlik gibi özellikler ön plana çıkar. Sorumlu tipler ilişkilerinde dürüstlük ve güvenilirliğe önem verirler, Açıklık boyutunda ise kişinin değişime açık olması ve kendini ifade becerisi gibi özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Burger, 2019; Trouba, 2007; Zhang, 2003).

2.1.3.2. Sosyal Beceriler

Sosyal beceriler, diğerleri ve çevre ile pozitif etkileşimi teşvik eden davranışlardır. Bu beceriler, iletişimde kolaylaştırıcı etkiye sahip olduğu için önemlidir. Bu becerilere empati, duygu farkındalığı, cömertlik, yardımseverlik, müzakere etme, arabuluculuk, öfke kontrolü, stresle baş edebilme, problem ve çatışma çözme becerileri örnek gösterilebilir. Sosyal beceriler, çocukluk döneminde yetişkinler model alınarak ya da akran öğrenimi ile öğrenilebilir. Erken yaşlarda edinilen sosyal beceriler bireyin ileriki dönem ilişkilerinin

temelini oluşturur. Düşük sosyal beceriler bireylerin kişilerarası ilişkilerini olumsuz etkilerken yüksek sosyal beceriler kişilerarası iletişimin kalitesini arttırmakta ve ilişkileri olumlu etkilemektedir. Benzer şekilde iletişim becerilerinin kişilerarası ilişki boyutları ile ilişkisinin incelendiği bir çalışmada, kişilerarası ilişki boyutlarını oluşturan empati, başkalarına güven, duygu farkındalığı ve onay bağımlılığı alt boyutlarının iletişim becerileri ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu belirtilmiştir (Karataş, 2019; Sungur, 2018).

2.1.3.3. Benlik Algısı

Benlik kavramı, insanın kendisine bakış açısı, kendini zihninde canlandırma şekli, kendisini nasıl algıladığı, geçmiş yaşantıları ve gelecekte bekledikleri, toplumsal rollerinin farkındalığı olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 1996). Benlik algısı, kişilerarası ilişkilerde bireyin kendisini diğerleri ile kıyaslaması ile ortaya çıkar. Birey içinde bulunduğu ilişkide kendi konumunu ve karşısındakinin konumunu değerlendirerek içinde bulunduğu ilişkiye uygun davranışı belirler (Erden-İmamoğlu ve Aydın 2008). Benlik algısı, bireyin tüm yaşam deneyimlerini, tecrübelerini duygusal bir bütünlükle kapsayan bir kavramdır ve temelinde öz saygı ve öz yeterlilik yer almaktadır (Demoulin,1998). Alanyazın incelendiğinde, benlik algısının sosyal beceriler, bağlanma stilleri, problem çözme becerileri gibi kişilerarası ilişkilerde etkili olan değişkenlerle ilişkisi olduğu belirtilmiştir (Evirgen-Geniş ve Gözün-Kahraman, 2017; Zembat vd.,2018).

2.1.3.4. Karşılıklı Çekicilik ve Güven

Kişilerarası ilişkilerde karşılıklı çekicilik, ilişkinin kurulması ve devam ettirilmesinde önemli bir faktördür. İlişkide bulunan kişilerin benzerliği ve uyumu çekiciliğin oluşmasını sağlar. Benzerlik ve uyum karşı tarafın kişilik özellikleri ile bireyin kişilik özelliklerinin uyumuna bağlıdır ve bu durum karşılıklı çekiciliği sağlar. Çekicilik, kişilerin ilişkideki yakınlığını ve ilişkilerinin düzeyini belirler (İmamoğlu, 2008).

İlişkileri etkileyen bir diğer faktör de güvendir. Erikson güveni, diğerlerinin iyi olduğuna dair bir inanç ya da sağlıklı kişilik özelliği olarak tanımlar. Psikososyal gelişim döneminin ilk basamağında bebek dış dünyaya ve ilişkilerine dair güven ya da güvensizlik edinir. Bebeklik döneminde anneden beklentilerin karşılanması ya da karşılanmaması durumu yetişkinlik döneminde ise ilişki içinde olduğu diğerlerinden beklentilerin karşılanıp karşılanmamasına göre güven ya da güvensizlik gelişir (Erikson,2014).

2.1.3.5. Ebeveyn Tutumları

Kişilerarası ilişkiler erken dönemdeki ebeveyn tutumlarından da etkilenir. Erken dönemde çocuk ile ebeveyn arasında gelişen ilişkinin şekli yetişkinlik döneminde kendini ve diğer insanları değerlendirmesinde etkilidir. Ebeveyne karşı geliştirilen bağlanma stilleri ile sonraki ilişkiler arasında bağlantı vardır. Örneğin, aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna maruz kalan çocuklarda güçsüz ve yetersiz benlik şeması belirlemek ve bu durum kişinin ilişkisel bağlamda ona bakım ve destek sağlayacak ilişkiler aramasına neden olmaktadır. Böyle bir birey ilişkilerinde karşısındakini aşırı övme, yalvarma ve kabul görülebilme için kendini sunma gibi davranış stratejileri geliştirebilir. Ebeveynlerin çocuk ile ilişkisinin yanı sıra ebeveynlerin birbiri ile ilişkisi de çocuğun kişilerarası ilişkilerini etkiler. İlişkileri etkileyen aile dinamiği göz önüne alındığında çocuğun üç ebeveyni olduğu söylenebilir; anne, baba ve anne-baba arasındaki ilişki (Bowlby, 2012; Norton,2006).

2.1.3.6. Kültürel Fark Açısından Kişilerarası İlişkiler

Kişilerarası ilişki sürecinde bireyin kendini ve diğerini algılayışı, kurulan ilişkiden beklentileri ilişkinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bireyin sahip olduğu şemalar, bu beklentilerin ve algının kaynağını oluşturmaktadır (Safran, 1990). Şemalar ile birlikte ilişkinin şekillenmesinde bireyin bulunduğu sosyal çevrenin de etkisi vardır. Sosyal ve kültürel özellikler her yapıya göre farklı olabilmektedir. Kişi farklı çevrelere göre toplumdan dışlanmamak ve onay görebilmek adına uyum sağlayarak davranışlarını şekillendirir (Bacanlı, 1997). İnsan ilişkilerinde toplumların etkisine ilişkin Doğu ve Batı toplumu örnek verilebilir. Batı toplumlarında bireyselleşme daha ön plandadır, söz konusu kişilerarası ilişkilerde de kişisel bağımsızlık, özerklik önemlidir. Kişilerarası bağımlılık Batı toplumlarında psikolojik açıdan olumsuz bir özelliktir. Kültürümüzde ise özerkliğin yanı sıra ilişkilerde duygusal bağ ve ihtiyaçların birlikte giderilmesi söz konusudur (Kağıtçıbaşı,1990).

2.1.4 Kişilerarası İlişkiler Konusunda Yapılan Çalışmalar

Kişilerarası ilişkiler konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde birçok faktörün konu ile ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Örneğin, kişilerarası ilişki tarzlarını etkileyen faktörler üzerine yapılan bir çalışmada, bağlanma stillerinin, iletişim becerilerinin ve problem çözme becerilerinin, ilişki tarzlarının yordayıcısı olduğu belirtilmiştir (Erözkan, 2009). Benzer bir çalışma ise erken dönem uyumsuz şemaların ilişki tarzlarına etkisi üzerine yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, erken dönem uyumsuz şemalara sahip olma arttıkça ve ebeveynlerin aşırı izin verici, başarı odaklı, sınırsız, kuralcı gibi yaşam

tarzlarına maruz kalındıkça genç yetişkinlikte olumsuz ilişki tarzlarının oluştuğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, bireyin kendilik algısı arttıkça kaçınan ve manipülatif ilişki tarzlarının kullanımının arttığı sonucu gözlenmiştir (Çolakoğlu,2012).

Kişilerarası ilişki tarzlarının saldırganlık düzeyleri ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, besleyici ilişki tarzları ile saldırganlık arasında negatif yönde; zehirli ilişki tarzları ile saldırganlık arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Aynı çalışmanın bir diğer sonucuna göre ise, aile içi şiddete maruz kalmış bireylerin saldırganlık düzeyleri; aile içi şiddete maruz kalmamış bireylere göre daha yüksek çıkmıştır ve olumsuz ilişki tarzları daha fazla gözlemlenmiştir (Koç, 2014). Saldırganlığın kişilerarası ilişkiler ve empati ile ilişkisinin incelendiği farklı bir çalışmanın sonucunda empatik eğilimin ve küçümseyici ilişki tarzının yıkıcı ve edilgen saldırganlığı anlamlı derecede yordadığı belirtilmiştir (Hasta ve Güler, 2013). Kişilerarası ilişkilerde iletişim becerilerinin etkisini inceleyen Sungur (2018), iletişim becerileri arttıkça ilişkilerdeki onay bağımlılık, empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığının da arttığını belirtmiştir.

Kişilerarası ilişkilerin incelenmesi için farklı ölçme araçları geliştirilmiştir. Örneğin; Şahin, Durak ve Yasak (1994), kişilerarası ilişkileri dört alt boyutta ele aldıkları “Kişilerarası İlişkiler Ölçeğini” geliştirmişlerdir. Bu ölçeğin alt boyutları; açık, saygılı, küçümseyici ve saygısız ilişki türlerinden oluşmaktadır. Kişilerarası ilişkilere yönelik ülkemizde kullanılan bir başka ölçek “Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeğidir”. Bu ölçekteki alt boyutlar ise; sosyallik, destekleyicilik, dengeli olma ve başkalarına güvendir (Öztan, 1994). Erden-İmamoğlu ve Aydın (2009) tarafından geliştirilen “Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği” kişilerarası ilişkileri yordamak ve ilişki boyutlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, ilişkilerde onay bağımlılık, empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı alt boyutlarını kapsayan maddelerden oluşmaktadır.

2.1.5 Kişilerarası İlişkilerde Problemler Davranışlar

2.1.5.1. İlişkisel Saldırganlık

İlişkisel saldırganlık, bir kişi talebe uymadıkça, kişiyi yıldırmaya çalışma, sosyal dışlama, görmezden gelme, kişinin akranlarını bu kişiyi reddetmeye teşvik etmek için asılsız söylentiler yayma ve bir arkadaşlığı sona erdirme tehdidi gibi ilişkileri bozmak veya manipüle etmek için yapılan doğrudan ve dolaylı eylemleri içerir (Archer ve Coyne, 2005; Crick ve Grotpeter, 1995). İlişkisel saldırganlık, ilgili alanyazın incelendiğinde iki türde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; reaktif ve proaktif ilişkisel saldırganlıklardır. Reaktif saldırganlık

refleksif, ani saldırganlık eylemlerini içerir. Buna karşın proaktif (araçsal) saldırganlık, bir amaca yöneliktir ve kasıtlıdır (Pursoo, 2013).

İlişkisel saldırganlık ilk yaşlarda zihinsel gelişim sınırlı olduğu için daha az görülebilir (Alink vd., 2006). İlerleyen yaşlarda dil gelişimi ile birlikte ilişkisel saldırganlığın arttığı söylenebilir (Bonica vd., 2003). İlişkisel saldırganlık davranışı doğrudan saldırgan davranışın daha kötü sonuçlar doğurabileceği düşünüldüğü zamanlarda alternatif bir davranış olarak sergilenir (Archer ve Coyne, 2005). Fakat hem saldırganı hem de saldırıya maruz kalan kişiyi olumsuz yönde etkiler (Crick ve Markon., 1999). Bu etkiler arasında depresyon, sosyal izolasyon, yalnızlık duyguları; yetişkinlerde ise sınırdaki kişilik bozukluğu, antisosyal davranışlar ve yeme bozuklukları yer almaktadır (Crick ve Grotpeter, 1995; Crick ve Markon, 1999).

İlişkisel saldırganlığı ölçmek için geliştirilen birden çok ölçek mevcuttur. Türkiye’de Şen ve Arı (2011), Crick, Casas ve Mosher (1997) tarafından geliştirilen Preschool Behaviour Scale- Teacher Form (PSBS-TF) ölçeğinin Türkçe’ye uyarlanması sonucu oluşturulan ölçeğe rastlanmaktadır. Yabancı kaynaklarda; Lagerspetz v.d’nin (1988) geliştirdiği 18 maddelik saldırganlık ölçeğinin alt faktörleri arasında yer alan dolaylı saldırganlık faktöründe ilişkisel saldırganlık ile ilişkili olan maddeler yer almaktadır. Bu ölçekte ilişkisel saldırganlık ile ilgili maddeler; “arkasından yalan şeyler konuşma, intikam almak için başkasının arkadaşı olmaya başlama, başkalarına ‘onunla olmayalım’ deme, münakaşalarda bulunma, her şeye karşı gelme, küsme, surat asma, oyun içinde intikam alma, kişinin yakınlarını kendi tarafına çekmeye çalışma” gibi davranışlar yer almaktadır.

Crick ve Dodge’un (1994) geliştirdiği Peer Nomination Instruments (PNI) ölçeğinde ilişkisel saldırganlık alt boyutu ile ilgili 4 madde yer almaktadır. Bu maddeler; “kızgın olduğu kişiyi arkadaş grubunda olmaktan alıkoyar, arkadaşlarına söylediklerini yapmadığı sürece arkadaşlarından hoşlanmayacaklarını söyler, bir kişiye kızdığı anda onu görmezden gelir veya onla konuşmayı bırakır, etkinlik veya oyun süresi boyunca belirli kişilerin gruplarında yer almasını engellemeye çalışır”.

İlişkisel saldırganlığın yaşlara göre görünümü (Archer ve Coyne, 2005);

1-) İlk çocukluk: İsteklerini yapmazsa arkadaşlığı bitirme ile tehdit, istekleri olmazsa toplu etkinliklere çağırılmama, istekleri olmazsa gruptan ayırma ile tehdit, kulaklarını kapatarak dinlemeyi reddetme

2-) *Orta çocukluk ve ilk ergenlik:* Dedikodu, söylenti yayma, arkasından konuşma, güven kırma, kişiliğini ve karakterini eleştirme, reddetme, kasıtlı gruptan çıkarma, sosyal dışlama, başkalarını ona karşı kıskırtma, intikam almak için başkasıyla arkadaş olma, alay etme, toplum içinde utandırma, kötü şakalar yapma

3-) *Grup ve işyerlerindeki yetişkinler;* Sorulara rasyonel görünen acı verici bir şey söylemek, birine aşırı baskı yapmak, başkalarının çalışmalarını haksız bir şekilde yargılamak, başkalarının görüşlerini ifade etme fırsatını azaltmak, başkalarının görüşlerini açıkça reddetmek, bir çalışanın işini engelleme, görevlerini azaltma veya artırma.

4-) *Yetişkin İlişkilerinde;* (burada daha çok yüz yüze ilişkisel saldırganlık ön plandadır.) Kendini suçlu hissederek başkalarını etkilemek, kötü hissettirmek için incinmiş gibi davranmak,"çalmak" erkek arkadaş / kız arkadaşı, aşk veya ilgiden geri çekilmek, partneri ile uyumsuzluk yaşadığı zaman ilişkiyi bitirme ile tehdit etme, sadakatsizliği intikam olarak kullanma, kıskandırmak için başkası ile flört etme.

2.1.5.2. İlişkilerde Duygusal Şiddet; Manipülasyon

Manipülasyon, bir kişinin kendi istek ve çıkarları doğrultusunda başka bir kişiyi çeşitli duygusal ve davranışsal tekniklerle etkisiz kılması, manipüle edilen kişinin algısını manipüle edenin kendi menfaatini gözetecek biçimde yönlendirmesi şeklinde ifade edilebilir. Manipülasyon ile ilgili yapılan çalışmalarda manipülatif davranış özelliklerinin narsizm, psikopati ve duygusal zeka gibi kavramlarla ilişkisi incelenmiş ve çalışmalarda bu özelliklerin manipülatif davranışlar sergilenmesi ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Bolelli,2019; Grieve ve Mahar, 2010). Bununla birlikte manipülasyon uygulayan kişilerin benmerkezci yaklaşımları olduğu; manipülasyona açık kişilerin de kabul ve onay görme ihtiyaçlarının olduğu ve hayır diyebilme becerilerinin olmadığı gözlemlenmiştir. Manipülatif kişilerin en sık kullandığı yöntemler arasında, yalan söyleme, duygu sömürüsü, kurban rolünü oynama, aşağılama ve kıskırtma, duygusal şiddet, mahrum bırakma, suçluluk duygusu yaratma ve egoyu okşama gibi yöntemler vardır (Yılmaz, 2018).

2.2. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİİLE İLGİLİ ALANYAZIN

Bu başlık altında sırasıyla; kişiliğin tanımı ve ilgili kuramsal yaklaşımlar, ayırıcı özellik kuramı, beş faktör kişilik kuramı, karanlık üçlü ve kişilik özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalar yer almaktadır.

2.2.1 Kişiliğin Tanımı ve Kuramsal Yaklaşımlar

Kişilik kavramı psikoloji literatüründe sıkça ele alınan ve birden çok tanıma sahip bir kavramdır. Etimolojik açıdan bakıldığında kavram, Antik Roma’da tiyatro oyunlarında oyuncuların yüzlerine taktıkları maske anlamına gelen “persona” kelimesinden türetilmiştir. Burada maskeden kasıt, oyun esnasında oyuncuların büründüğü rol ve karakterlerdir. Persona, İngilizcedeki personality kelimesinin kökenini oluşturur bu kavram dilimize ise kişiye öz, kişiyi diğerlerinden ayıran özellikler anlamını taşıyan kişilik olarak geçmiştir (Toplu,2017). Kişiliğin tanımına ilişkin çok sayıda görüş bildirilmiştir. Bunlardan ilk olarak Türk Dil Kurumu’na göre kişilik; “Bir kimseye özgü belirgin özellik”, “manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü”, “şahsiyet”; “İnsanlara yakışacak durum ve davranış”; “Bireyin toplumsal hayatı içinde edindiği alışkanlıkların ve davranışların bütünüdür”. Burger (2006), kişiliğin tanımını yaparken kişinin tutarlı davranış kalıplarından yola çıkmıştır ve bu davranış kalıplarını duygusal ve bilişsel bir bütünlük içerisinde tanımlamıştır. Allport, kişiliği tanımlarken kişiye has olan özellikler ve bunların belirleyiciliği üzerinde durmuştur. Cüceloğlu’na göre (2002) ise kişilik, “bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir” Kişinin dış dünya ile etkileşim tarzını belirleyen ayırt edici özellikler olarak da ifade edilen kişilik kavramı (Atkinson vd., 2000), yapılan tüm tanımlamalardaki bazı ortak noktalar ile tanımlanacak olduğunda; kişiye has, tutarlı, sürekli ve tahmin edilebilir özellikler bütünüdür (Toplu,2017).

2.2.1.1. Psikanalitik Yaklaşım ve Kişilik

Kuramsal olarak kişilik kavramına farklı kuramlar perspektifinden bakacak olursak; Freudyen psikanalize göre kişiliğimiz, 0-5 yaş dönemine kadarki süreçte psikoseksüel gelişim basamaklarından geçerek şekillenmektedir. Bu evreler sırasıyla; oral anal, fallik, latent(gizil) ve genital dönemlerdir. Freud her bir dönem için belirli bir haz kaynağından söz eder. Oral dönem için ağız; anal dönem için anüs; fallik dönem için genital organ (mastrübasyon); (latent dönem için yok); genital dönem için ise cinsel organlar(diğeri)/cinsel yakınlık. Her dönem haz nesnesiyle kurulan ilişkiye göre doyum sağlanarak atlatılır ve bir sonraki evreye geçilir ya da doyum sağlanılmadan bir sonraki evreye geçilir fakat bu geçiş bazı saplantılar/fiksasyonlar ile gerçekleşir. Freud’un gelişimsel görevler olarak söz ettiği bu doyuma ulaşma hali kişiliğe doğrudan etki etmektedir. Örneğin anal dönem saplantısıyla yetişkinliğe erişmiş bir kişide aşırı titiz ve tertipli olma, takıntı derecesinde seyreden düzen isteği olabilir. Ya da oral dönemi sağlıklı geçmemiş bir kişide sigara bağımlılığı ya da aşırı yeme gibi ağız yolu ile haz alma arayışı süregelebilir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2008).

2.2.1.2. Analitik Psikoloji ve Kişilik

Freud'un kişilik gelişimlerinden farklı olarak C.Gustav Jung ise kişiliğin bireysel özelliklerinin dışında bir de kolektif bilinçdışı ile şekillenen özelliklerinden söz etmiştir. Ona göre kişiliğin içedönüklük ve dışadönüklük olarak iki alt boyutu vardır. Bu boyutlar herkeste bulunur fakat hangi özelliğin baskın olacağı kişiye göre değişiklik göstermektedir. Dışadönük kişiler toplumun görüşleri ile uyumlu bir tutum sergilemekte ve yardımsever, dost canlısı, ilgili kişilik özellikleri gösterirler. İçedönükler ise, davranışa yönelik değil düşünmeye yöneliktirler, toplum içerisinde bulunmayı tercih etmedikleri için sosyal becerileri zayıf olabilir ve insanlara karşı güvensiz olabilirler (Fordham, 2001) Bununla birlikte Jung (2005), "kalıtsal düşünce kalıpları" olarak adlandırılan arketipleri ortaya koymuştur. Bunlar; kişilerarası ilişkileri şekillendiren ve kişiliğin dış yüzünü oluşturan "Persona"; kişiliğin kabul edilmek istenmeyen (karanlık/ "çöp kutusu") yönlerini barındıran "Gölge"; her cinsiyet için toplumsal cinsiyet özelliklerinin dışında karşı cinsten de özelliklerin bulunduğu "Anima" ve "Animus"; ve kişiliğin sevilen, kabul edilen ve merkezinde yer alan "Ben" arketipleridir (Derin,2017). Jung'a göre kişilik, toplumun beklentilerinin dışına çıkıp bireyin kendini fark etmesi ile gelişim sağlayabilmektedir, bunu başarabilen kişi bireyleşmeyi sağlayabilmiştir (Jung,2016).

2.2.1.3. Bireysel Psikoloji ve Kişilik

Bireysel psikolojinin kurucusu A.Adler ise bireyin kişiliğine ilişkin görüşlerini bireyin sosyal çevresi ile olan ilişkilerden bağımsız görmemiştir. Kuramında kişiliğe ilişkin yaklaşımlarının yanında "sosyal ilgi" kavramının üzerinde sıkça durmuş ve sağlıklı bir kişilik örüntüsünün dahi sosyal ilgi ile mümkün olabileceğinden bahsetmiştir. Alfred Adler'e göre kişilik, psikolojik doğum sırası, yetiştirildiği aile ortamının atmosferi, aile bireyleri arasındaki ilişkiler ve kişinin dış dünyayı anlamlandırma şekli olan "yaşam tarzı" ile ilişkilidir. Adler, her bireyin aşağılık kompleksi ile dünyaya geldiğini ve hayatı boyunca bu kompleksi aşmak için üstünlük çabası gösterdiğini söyler. Bu üstünlük çabası için nelere başvurduğu ise kişinin yaşam tarzlarını ifade eder. Bu yaşam tarzları baskın, alıcı, kaçınan ve sosyal olarak faydalı tiplerdir. Baskın tipler, otoriter bir tutuma sahiptir ve sosyal ilişkilerde hükmedici olmak isterler. Üstünlük sağlama çabasıyla saldırganca davranışlar sergileyebilirler ve suça meyillidirler. Alıcı tip; diğerlerine bağımlı ilişkiler içerisindedir, sorumluluk almak ve çaba göstermek yerine istediklerini elde etmek için diğerlerinden beklentide bulunurlar, elde edemediklerinde ise yüksek kaygı düzeyleri sebebiyle nevrotik belirtiler gösterebilirler. Kaçınan tip; kaybetme korkusu ile mücadeleye hiç yanaşmayan tiplerdir, sosyal ilgileri

düşüktür ve ilişki kurmaktan kaçınırlar. Sosyal olarak faydalı tip ise, yaşam enerjisi yüksek, sosyal, nazik ve sevecen tiplerdir. Bu tipteki kişiler bir diğeri üzerinde üstünlük kurmaya çalışmazlar (Kararımak, Aydoğan, 2017).

2.2.1.4. Psikanalitik Sosyal Kuram ve Kişilik

Karen Horney, Psikanalitik yaklaşıma sosyal çevre faktörünü de ekleyerek geliştirmiş olduğu Psikanalitik sosyal kuramda kişilik üzerinde özellikle çocukluk yıllarındaki anne-baba tutumunun etkilerinden söz etmiştir. Kurama göre ebeveynlerin, baskıcı olma, dışlama, aşırı koruma, ilgisiz kalma, aşağılama gibi sağlıksız tutumlarının ve olumsuz çevre koşullarının çocukta kaygı yarattığı; çocuğun ise bu kaygıyı azaltmak için başvurduğu dört yol olduğunu belirtilir (Engler,2013). Çocuğun kaygıyı azaltmak için başvurduğu yollar şu şekildedir; sevgi ve yakınlığı güvence altına alma; çocuk, sevgi görebilmek için diğerlerinin her istediğini yapma eğilimindedir. Boyun eğici olma; karşılaştığı haksız durum ve davranışlarda çocuk, kendini savunmaktan kaçınır. Karşılık verecek olursa incineceğini düşünür. Güç elde etme; yeterince güçlü ve başarılı olursa sevgisizlik kaygısını alt edebileceğini ve kimsenin onu incitemeyeceğini düşünür. Geri çekilme/Uzaklaşma; maddi ve manevi açıdan kişinin kendini diğerlerinden soyutlamasıdır, bu şekilde kimseden zarar görmeyeceğini düşünür. Horney, kapsamlı bir şekilde ele aldığı kuramında kişiliğe ilişkin görüşlerini üç tür kişilik özelliği ile özetlemiştir. Bunlar; İnsanlara yönelen “uyumlu kişilik”; insanlara karşı olan “agresif kişilik” ve insanlardan uzaklaşan “koparılmış kişilik”tir (Schultz ve Schultz, 2013).

2.2.1.5. Özgürlükten Kaçış Kuramı ve Kişilik

Başka bir Freudyen yaklaşım olan “özgürlükten kaçış” kuramına göre ise kişilik gelişiminde yine anne-baba tutumları oldukça önemlidir. Erich Fromm’un geliştirmiş olduğu bu kuram kişilik gelişiminde; alıcı, sömürücü, biriktirici, pazarlamacı ve üretken olmak üzere beş karakter yöneliminden söz eder. Alıcı yönelim; başkalarına bağımlı olma, pasif, itaatkar olma ve öz güven açısından eksik olma gibi özelliklere sahiptir. Sömürücü yönelimde; agrasif davranışlar, kendini merkeze alarak ilişkilerde bulunma, kibirli olma ve otorite sahibi olma isteği vardır. Biriktirici yönelim; cimrilik derecesinde tutumlu, inatçı ve aşırı düzenlidir. Pazarlamacı yönelim; fırsatçı ve kapitalisttir, yarışmacı bir tutum sergiler. Üretken yönelim ise, sevecen, çalışkan ve mantıklıdır, bu kişiler potansiyelini ortaya koyabilir ve kendini gerçekleştirebilirler (Tagay ve Karataş,2017).

2.2.1.6. Psikososyal Kuram ve Kişilik

Psikososyal gelişim kuramı, kişilik gelişimi için toplumsal ve epigenetik etkiden, sintonik ve distonik (olumlu ve olumsuz) unsurlardan ve patolojik özelliklerin etkisinden bahseder. Kurama göre kişilik, büyük ölçüde toplumsal etkilerle şekillense de psikososyal gelişim görevlerinin yerine getirilmesinden ve gelişim evrelerindeki çatışmalar sonucu ortaya çıkan kaygılardan da etkilenmektedir (Oğuz-Duran, 2017). Kuramın geliştiricisi Erik Erikson'a göre bu gelişim evreleri; Bebeklik, erken çocukluk, oyun çağı, okul çağı, ergenlik, genç yetişkinlik, yetişkinlik ve yaşlılık olmak üzere sekiz aşamalıdır. Her gelişim evresinin ise sırasıyla; güven geliştirme, özerklik kazanma, girişkenlik, yeterli hissetme, kimlik kazanımı, yakınlık kurma, üretken olma ve içsel bütünlüğü sağlama görevleri vardır (Erikson, 2019). Bu gelişim evreleri ve görevleri dikkate alındığında özellikle ergenlik döneminde (12-18 yaş) kimlik kazanımı James Marcia tarafından "kimlik statüleri" olarak yeniden ele alınmıştır. Bu kimlik statüleri bireyin herhangi bir probleme karşı geliştirdiği tutum ve davranışlara yönelik dörde ayrılmaktadır. Birey içinde bulunduğu durumla ilgili bir kriz yaşıyor ve bu krizi çözmek için araştırmalar ve bir takım sorgulamalara girip kendi kararını verebiliyorsa "başarılı kimlik"; herhangi bir sorgulama, kriz sürecinden geçmeyip kendi yaşantısına dair bir karara varmıyorsa "ertelenmiş kimlik"; içinde bulunduğu duruma yönelik bir kriz, araştırma sorgulama yaşamadan yaşamına yönelik kararları diğerlerinden alıyorsa "ipotekli kimlik"; hem kriz hem de karara varma konusunda belirsizlik söz konusuysa bireyin "dağınık kimlik" statüsüne sahip olduğu ifade edilmektedir (Oğuz-Duran,2017).

2.2.1.7. Davranışçı Yaklaşım ve Kişilik

Pavlov, Watson ve Skinner gibi davranışçı kuramın öncüleri, kişilik gelişiminde; dürtüler, istekler, ihtiyaçlar, beklentiler gibi içsel süreçler yerine gözlemlenebilir davranışların etkisi üzerinde durmuşlardır ve öğrenme psikolojisi konusundaki görüşlerinde olduğu gibi kişiliğin şekillenmesinde de çevrenin büyük ölçüde etkili olduğunu savunmuşlardır. Kişiliğin şekillenme sürecini yine davranışçı yaklaşımın kavramları olan; koşullanma, pekiştirme, süreklilik, ödül ve ceza gibi kavramlarla açıklamışlardır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2008). Davranışçı yaklaşım, kişilik kavramına ilişkin ayrıca bir görüş bildirmemekle birlikte öğrenme psikolojisine ilişkin kavramlarla kişiliği; kişinin geçmiş koşullanma deneyimlerinin bir sonucu olarak değerlendirmiştir (Özeke-Kocabaş, 2017).

2.2.1.8. Hümanist Yaklaşım ve Kişilik

İnsancıl kuramın öncüsü C.Rogers, kişiliğe dair net bir çerçeve çizmemek ile birlikte kişiliğin yapılanmasını bazı temel kuramsal kavramlarla açıklamıştır. Rogers'ın yaklaşımı bireylerin sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olduğu ve her bireyin kendini gerçekleştirme potansiyeli olduğu yönündedir (Corey, 2008). Kişiliğin oluşumunda deneyimlerin önemi vurgulanır ve insanın evrimsel bir sürecin ürünü olan, kendisine neyin iyi geleceğini ve kendisini nasıl gerçekleştirebileceği bilgisine doğuştan sahip olduğu görüşünü ifade eden “organizmik değerlendirme” sürecinden söz edilir. Kişi deneyimleri sonucu kendisi tanımlayabileceği bir takım yargılara ulaşır ve bu sayede “benlik” kavramı oluşur. Benlik, bireyin kişiliğinin yürütücü yönüdür, kişiye özgüdür ve ilişkilerinin nasıl şekilleneceği benliğe bağlıdır. Olumlu bir benlik için kuramın bir diğer kavramı olan ve kişinin karşılıksız bir şekilde sevilmesi ve saygı görmesi anlamını taşıyan “koşulsuz kabul” bebeklik yıllarından itibaren oldukça önemlidir (Ellis v.d, 2009; Rogers, 2011).

İnsancıl yaklaşımın bir diğer ismi Abraham Maslow ise kişiliğin yapılanmasında bir takım motivasyonların etkisinden söz eder. Bu motivasyonlar kaynağını, bilinç ve bilinç dışı süreçlerden ve süreklilik arz eden bazı ihtiyaçlardan alabilmektedir. Maslow, kaynağı temel ihtiyaçlardan gelen motivasyonu hiyerarşik bir sistemde temel olarak beş basamakta ele almıştır. Bunlar aşağıdan (birincil), yukarı doğru sırasıyla; fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sevgi ve ait olma ihtiyacı, saygınlık ve kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır. Kurama göre kişi, bu ihtiyaç hiyerarşisindeki her bir basamaktaki gereksinimleri sırasıyla, belli bir ölçüde karşılayabildiği sürece kendini gerçekleştirmeye yaklaşabilecektir. Kendini gerçekleştirmek ise psikolojik olgunlukla birlikte sağlıklı bir kişilik yapılanmasını da beraberinde getirecektir (Feist ve Feist, 2012; Maslow, 2001).

2.2.2 Ayırıcı Özellik Kuramı

Ayırıcı özellik kuramı, kişiliği soyut bir kavram olarak tanımlamak yerine onu ölçümlemek ve fen bilimlerine ait kavramlar kadar nesnel bir çerçevede ele almak istemiştir. Bu alanda yapılan çalışmalar ilk olarak Gordon Willard Allport tarafından gerçekleştirilmiştir ve kişilik psikolojisindeki çalışmalarda halen ayırıcı özellik kuramının ölçümleri kullanılmaktadır (Şahin,2017). Ayırıcı özellik kuramı, kişiliği belli kalıplar halinde değil; boyutlar olarak ele almaktadır. Öyle ki ayırıcı özellik, bir insanın bir kişilik özelliğini gösterip göstermediğini değil o özelliği ne derece gösterdiği ile ilgilenmektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2016).

Kurama göre kişilik özellikleri için “tutarlılık ve ayırt edicilik” önemlidir. Tutarlılık, kişilik özelliğinin zaman içindeki tutarlılığını ve duruma göre tutarlılığını ifade etmektedir. Örneğin, bir kişi bugünlerde sosyalleşme davranışı gösteriyorsa önümüzdeki günlerde de bu şekilde davranacağı varsayılır bununla birlikte kişi, benzer durumlara benzer tepkiler gösterirse bu tutarlılığı gösterir. Ayırt edicilik ise kişilerin bir özelliğe sahip olma derecesindeki farklılıklardan ileri gelmektedir. Bu kavramlar dahilinde kuramın üzerinde durduğu temel soru; “var olan bir duruma karşı birey, sahip olduğu özelliklerin düzeyine göre nasıl davranır?” sorusu olmuştur (Şahin,2017).

Kuramın önde gelen ismi Allport, her bireyin benzersiz, kendine has, olduğunu ifade eder. Bireyin kişiliğini anlamak için ise onu hem birey hem de toplum içerisinde değerlendirmek gerektiğini düşünür. Allport’a göre kişilik, “ bireyin kendi içindeki karakteristik davranış ve düşünceyi belirleyen, psiko-fiziksel sistemlerin dinamik bir organizasyonudur” (akt. Şahin; Allport, 1961). Bununla birlikte kişiliğin benzersiz özellikleri olan “treylar”; kalıtım, çevre, içgüdüsel dürtüler (açlık, susuzluk, cinsellik, boşaltım, nefes alma vb.), bilinçli motivasyon (kişiye özgü ihtiyaçlar ve amaçlar) ve işlevsel özerklikten (amaca yönelik davranışlarda zaman içerisinde amaçların değişirken davranışın devam etmesi durumundan) etkilenmektedir (Yazgan-İnanç, Yerlikaya, 2016).

Ayırtıcı özellik kuramına farklı bir boyut kazandıran ve “kişiliğin psikometristi” olarak adlandırılan Cattell ise, kişilik özelliklerini faktör analizi yöntemi ile ele almaya çalışmıştır (Ryckman, 2008). Faktör analizi, birbiri ile ilişkili birden çok değişkenin bir araya getirilip, istatistiksel aşamalardan geçirerek daha az sayıda yeni değişkenler elde edilmesi amacını taşıyan bir yöntemdir (Büyüköztürk v.d, 2017). Cattell bu yöntemle kişiliği ele alırken, projektif testlerden, kişisel anketlerden, bireyin yaşam öyküsünden ve benzeri daha birçok veriden yararlanmıştır. Elde ettiği çok sayıdaki verileri faktör analizine tabi tutarak kişiliğe dair özellikleri çevresel ve yapısal özellikler olarak ikiye ayırır. Çevre etkisiyle oluşan özellikleri de yüzeysel ve kaynak özellikler; yapısal özellikleri ise yetenek, mizaç ve dinamik özellikler olarak ele almıştır (Engler, 2013; Ryckman, 2008).

Cattell, yüzeysel özelliklerin kişiliği daha az etkilediğini çünkü bu özelliklerin “yüzeyde” gözlemlenebilir olmasıyla birlikte daha az kararlı, duruma göre değişiklik gösterebilecek davranış eğilimleri olduğunu ifade eder (Oğuz, 2017). Kaynak özellikler ise kişiliğin daha sabit, kararlı ve temel özelliklerini barındırır. Bu özellikler kişinin davranışlarının temelindeki faktörlere de ışık tutmaktadır. Cattell, uzun yıllar süren

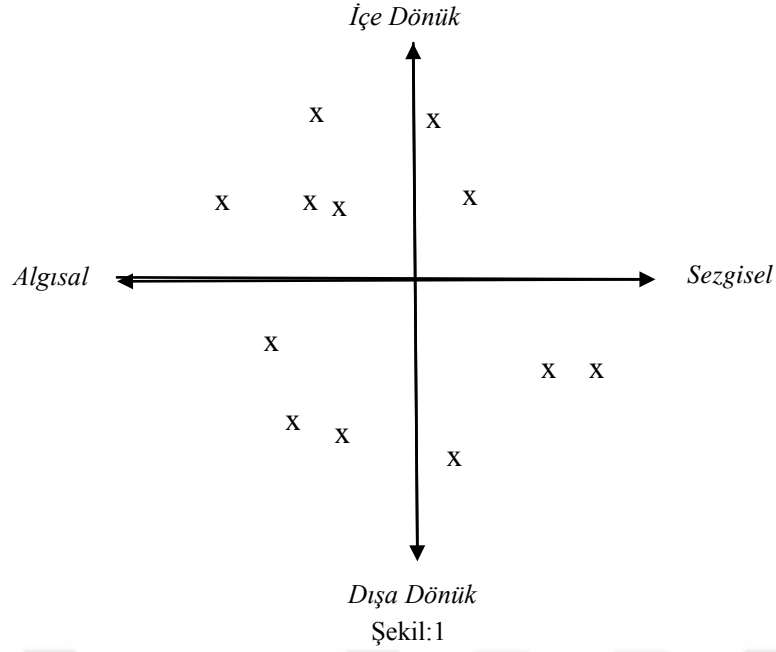
araştırmaları sonucunda iki kutuplu olmak üzere on altı temel kişilik faktörü tespit etmiştir (Burger, 2016). 16 faktör ölçeğinin temel tanımlayıcı özellikleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir (Conn ve Reike, 1994; akt. Şahin, 2017).

Düşük Aralık Tanımlayıcıları	Temel Ölçek	Yüksek Aralık Tanımlayıcıları
İlgisiz, uzak, soğuk	Sıcaklık (A)	Sevgi dolu, diğerlerine önem veren, dikkat eden
Somut düşünen, düşük zihinsel kapasite	Akıl Yürütme (B)	Soyut düşünebilen, hızlı öğrenen, parlak zekalı
Duygularından etkilenen, reaktif	Duygusal Kararlılık (C)	Duygusal olarak kararlı, olgun, sakin
Uyumlu çalışmaktan kaçınan, işbirliği yapmak istemeyen	Baskınlık (E)	Baskın, güçlü, iddialı
Ciddi, ölçülü, dikkatli	Canlılık (F)	Heyecanlı, ölçülü, spontan
Kuralsız, ihmalkar	Kurallara Bağlılık (G)	Kuralların bilincinde, sorumlu
Utangaç, ürkek, uzak	Sosyal Girişkenlik (H)	Girişimci, sosyal açıdan cesur, umursamaz
Sağlam, nesnel, duyarsız	Duyarlılık (I)	Hassas, düşünceli, estetik, duyarlı
Güvenen, şüphelenmeyen, kabul eden	İhtiyatlılık (L)	Uyanık, şüphelenen, şüpheli, tedbirli
Pratik, ayakları yere basan, geleneksel	Dalgınlık (M)	Soyutlanmış, yaratıcı, fikir odaklı
Dosdoğru, içi dışı bir, sade	İçtenlik (N)	Özel, gizli, açıklanamayan
Kendine güvenen, tasasız, kendinden emin	Endişe (O)	Korkulu, kendinden şüphe eden, endişeli
Geleneksel, aileye bağlı	Değişime Açıklık (Q1)	Değişime açık, deneyen
Grup odaklı, katılımcı	Kendine Yetme (Q2)	Kendine güvenen, yalnız, bireysel
Esnek, eksik, disiplinsiz	Mükemmeliyetçilik (Q3)	Mükemmeliyetçi, öz disiplinli, kontrollü
Sakin, dingin, rahat	Gerginlik (Q4)	Gergin, yüksek enerjili, güdülenmiş

Şekil:1

2.2.3 Beş Faktör Kişilik Kuramı

Beş faktör kişilik kuramına dair ilk çalışmalar Norman tarafından başlatılmış; kuram, Eysenck, Goldberg, McCrae ve Costa tarafından geliştirilmiştir (Burger,2016). McCrae ve Costa (2003), tüm insanların her özelliği belli derecede gösterdiğini fakat sadece bazı insanların bazı özellikleri daha çok gösterdiğini ifade etmiştir. Beş faktör kişilik kuramında belirtilen kişilik özellikleri tıpkı ayırıcı özellik kuramındaki gibi faktör analizi yöntemi ile tespit edilmiştir. Bu kuramı ayırıcı özellik kuramından ayıran en önemli fark ise tespit edilen kişilik özelliklerinin delile dayandırılabilir olmasıdır. Öyle ki kurama yönelik yapılan kültürel ve bireysel farklılıklar bazındaki çalışmaların sonuçlarından, beş faktör kişilik özelliklerinin evrensel nitelikte geçerli olduğunu ispatlayan sonuçlar elde edilmiştir. Bu özellikler; dışadönüklük, nevrozizm, deneyime açıklık, uyumluluk ve öz disiplindir. Çoğu insan bu beş özelliğin ortasında bir yerlerde, bazı insanlar ise uçlarda yer almaktadır. Kuramın kişilik özellikleri bu açıdan aşağıda gösterilen şekilde olduğu gibi bir çan eğrisine benzetilmektedir (Feist ve Feist 2012).

Şahin, 2017'den uyarlanmıştır.

Costa ve McCrae'nin beş faktör kişilik modelindeki dışadönüklük, nevrozizm, deneyime açıklık, uyumluluk ve öz disiplin özellikleri iki kutuplu (düşük puan ve yüksek puan) olmak üzere şu şekilde tanımlanmıştır(akt. Şahin 2017; Feist ve Feist, 2012).

Dışadönüklük özellikleri/ yüksek puan: sevecen, katılımcı, konuşkan, eğlenceyi seven, aktif, tutkulu.

Dışadönüklük özellikleri/ düşük puan: mesafeli, soğuk, yalnız, sessiz, ağırbaşlı, pasif, duygusuz.

Nevrotizm özellikleri/ yüksek puan: Endişeli, huysuz, kendine acıyan, içine kapanık, duygusal, savunmasız.

Nevrotizm özellikleri/ düşük puan: Sakin, hassas, kendinden memnun, rahat, duygusal olmayan, güçlü.

Deneyime açıklık özellikleri/ yüksek puan özellikleri: Hayal gücü kuvvetli, yaratıcı, özgün, çeşitlilikten hoşlanan, meraklı, liberal.

Deneyime açıklık özellikleri/ düşük puan: Hayal gücü zayıf, yaratıcı olmayan, basmakalıp, rutini tercih eden, ilgisiz, tutucu.

Uyumluluk özellikleri/ yüksek puan: Yumuşak başlı, güvenen, cömert, uysal, hoşgörülü, iyi huylu.

Uyumluluk özellikleri/ düşük puan: Acımasız, şüpheli, paragöz, muhalif, eleştirici, asabi.

Öz disiplin özellikleri/ yüksek puan: Sorumlu, çalışkan, düzenli, dakik, hırslı, azimli.

Öz disiplin özellikleri/ düşük puan: İhmalkâr, tembel, dağınık, ağırkanlı, amaçsız, üzerinde durmayan.

Beş faktör kişilik özellikleri ile birlikte kuram, davranışı üç çekirdek ve üç çevresel bileşenin ürünü olarak ele almıştır. Üç çekirdek bileşen; temel eğilimler, karakteristik adaptasyonlar ve benlik kavramıdır. Çevresel bileşenler ise; biyolojik temeller, nesnel yaşam öyküsü ve dış etkilerdir. Bu bileşenler kişiliğin oluşumunu şekillendiren etkenlerdir (Şahin, 2017).

Kişiliğin çekirdek bileşenlerinden temel eğilimler, biyolojik bir temele sahip olmakla birlikte kişinin yetenekleri, potansiyeli ve yönelimleri konusunda etkilidirler, tutarlıdır ve kişiliğin devamlılığını sağlayarak kişi hakkında bilgiyi çevreye sağlarlar (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2016). Bir diğer çekirdek bileşen olan karakteristik adaptasyonlar, beş faktör kişilik kuramında kişiliğin çevre ile etkileşimi ile şekillenen yanıdır. Karakteristik adaptasyonlar, bireyin becerileri, alışkanlıkları, tutumları ve diğerleri ile kurduğu ilişki yaklaşımları gibi özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Karakteristik adaptasyonları temel eğilimlerden ayıran, biyolojik bir kökeni olmaması ve kültüre/çevreye göre şekillenmesi sebebiyle esnekliktir, karakteristik adaptasyonlar temel eğilimler kadar kalıcı ve sürekli değil; değişime açıktır (Feist ve Feist, 2012; Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2016). Benlik kavramı ise bireyin kendine yönelik duygu, düşünce, tutum ve inançlarını temsil eder. Birey benlik algısına göre çevre ile etkileşimde bulunur. Örneğin, kendisini güzel bulan bir kadın, karşı cins ile iletişim kurarken daha özgüvenli hissedebilir ya da zeki olduğunu düşünen bir kişi kendisini akademik ve entelektüel uğraşlara verebilir. Kısacası benlik, kişinin kendisine yönelik algılarını oluşturur ve bu algı, çevresi ile kurduğu ilişkileri şekillendirir (McCrae ve Costa, 2003; Şahin, 2017).

Kişiliğin çevresel bileşenlerinden nesnel yaşam öyküsü, kişinin tüm hayatı boyunca başına gelen olaylar ve deneyimlerin objektif bir yansımasıdır ve bu yaşam öyküsü kişiliğin

şekillenmesinde etkili bir bileşendir. Son olarak dış etkenler ise kişinin içinde bulunduğu şartların kişilik üzerindeki etkisini ifade eden çevresel bileşendir. Tüm bu bileşenler beş faktör kişilik kuramındaki kişilik sisteminin işleyişini oluşturmaktadır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2016).

2.2.4 Karanlık Üçlü

Karanlık üçlü kavramı ilk kez Paulhus ve Williams'ın (2002) çalışmaları ile literatüre girmiştir. Paulhus ve Williams kişilik özellikleri hakkında yaptıkları çalışmalar sonucunda; saldırgan fakat patolojik olmayan kişilik özelliklerinden üçünün öne çıktığını belirtmiştir. Bunlar; makyavelcilik, subklinik narsisizm ve subklinik psikopati özellikleridir. Yapılan çalışmada bu özelliklerin vicdanlılık, duygusal ve bilişsel zeka gibi farklı değişkenler ile arasında ilişkiler olduğu sonucuna varılmıştır (Paulhus ve Williams, 2002; Petrides v.d, 2011).

Narsisizm, makyavelizm ve psikopatinin ortak özellikleri; benmerkezci düşünce, kişilerarası ilişkilerde yüzeysellik, kurulan ilişkilerin menfaat odaklı olması, ilişkilerde manipüle etme olarak özetlenebilir (Özsoy ve Ardıç, 2017). Ayrı ayrı ele alınacak olduğunda narsisizm ve psikopati bir kişilik bozukluğu olarak da DSM-V'te karşımıza çıkmaktadır. Fakat hem psikopati hem de narsisizm özellikle sosyal psikoloji ve örgüt psikolojisi alanında yapılan çalışmalarda klinik tanımının dışında subklinik, yani normal açıdan da birer kişilik özelliği olarak incelenmektedir (Paulhus ve Williams, 2002; Campbell v.d, 2010).

DSM-V'te yer alan Narsis kişilik bozukluğu ve subklinik narsisizmin benzer özellikleri vardır fakat subklinik narsisizmde narsis kişilik bozukluğuna göre daha az narsis eğilim olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte narsis kişiliğin ölçümü için kişilerin kendini değerlendirme yöntemi kullanılırken kişilik bozukluğu olan narsisizm Amerikan Psikiyatri Birliği'nin (2014), tanı ölçütü kitabı olarak belirlenen DSM ile açıklanmaktadır. Narsis kişiliğin özellikleri şu şekildedir (Paulhus ve Williams, 2002); “kişisel özelliklerin abartılması, ilişkilerde otorite kurma isteği, sahip oldukları ile ön plana çıkma, kendi dışındakileri aşağı görme, statü ve güç arzusu, ilgi odağının kendisinde olmasını bekleme, benmerkezcilik, eleştiri kabul etmeme”.

Psikopati de tıpkı narsisizm gibi klinik tanımının yanı sıra subklinik bir kişilik özelliği olarak ele alınabilmektedir. Psikopati özellikleri; “ahlak dışı davranış eğilimi, diğerlerini

değersiz görme, onları aşağılama, ilişkilerde yüzeysellik, vicdani olarak sorumlu hissetmeme, saldırganlık eğilimi, sabırsızlık ve dürtüsellik” olarak özetlenebilir (Jones ve Paulhus, 2009).

2.2.5 Kişilik İle İlgili Yapılan Bazı Güncel Araştırmalar

Bireylerin kişilik özellikleri ile duygu düzenleme becerisinin kişilerarası ilişkiler boyutunda incelendiği ve 391 üniversite öğrencisi kadın katılımcı ile gerçekleştirilen bir çalışmanın sonuçlarına göre, yumuşak başlılık, öz denetim, gelişime açıklık ve dışadönüklük özellikleri yüksek olan kişilerin olumlu duygularını düzenlemek için ilişki kurma ihtiyacı olduğu, bununla birlikte nevrotizm özelliği yüksek olan bireylerin, olumsuz duygularını düzenlemek için model alma ve yatıştırılmak için bir araç olarak ilişki kurma ihtiyacı içerisinde olduğu belirtilmiştir (Gökdağ ve Naldöken, 2021).

Ebeveyn tutumlarının kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya göre, anne-babanın duygusal açıdan yoksun bıraktığı çocuklarda olumsuz kişilik özelliklerinin gelişmesi ile birlikte bu tarz bir ebeveyn tutumuna maruz kalan bireylerde yaşam doyumu ve benlik saygısının da düşük olduğu belirtilmiştir (Tuzgöl-Dost v.d,2019).

Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise narsis kişilik özelliğinin bir boyutu olan büyüklenmeci narsis kişilik özellikleri ile olumsuz kişilerarası ilişki tarzlarında saldırganlığın aracı rolü incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre; saldırganlığın aracı rolü ve büyüklenmeci narsis kişilik özellikleri bir araya geldiğinde işlevsel olmayan ilişki tarzlarının benimsendiği belirtilmiştir (Özcan v.d., 2018).

Ergenlerin anne babalarının kişilik özelliklerinin ve sosyal yetkinlik beklentileri ile bilişsel hatalarının incelendiği bir çalışmaya göre; anne babaların beş faktör kişilik özelliklerinin ergene de aynı şekilde yansıdığı buna bağlı olarak, ergenin dışadönüklük, öz denetim, yumuşak başlılık özellikleri arttıkça sosyal yetkinliklerinin arttığı, nevrotik kişilik özelliği arttıkça da azaldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte öz denetim özelliği düşük olan ergenlerde bilişsel hatalardan seçici soyutlama ve aşırı genelleme hatalarının kullanıldığı tespit edilmiştir (Bilgin, 2017).

İlişkisel şiddet mağduru kadınlar ile gerçekleştirilen bir çalışmanın sonuçlarına göre, şiddet mağduru kadınların istismar edilmeye yatkın olmalarını açıklayan yüksek puan aldıkları kişilik özelliklerinin, şizoid, kaçınan, kendine zarar veren, şizotipal, borderline ve paranoid kişilik özellikleri olduğu belirtilmiştir (Pereira v.d, 2020).

2.3 MAKYAVELİZM İLE İLGİLİ ALANYAZIN

Bu başlık altında sırasıyla; tarih sahnesinde Makyavelizm, literatürde makyavelizm ve makyavelizm ile ilgili araştırmalar hakkında açıklamalar yer almaktadır.

2.3.1. Tarih Sahnesinde Makyavelizm

Niccola Machiavelli'nin "Prens" adı eserinde söz ettiği davranış özelliklerinin incelenmesi ile literatüre giren makyavelizm kavramı, kişilerarası ilişkilerde tarafların amaçlarına ulaşabilmek için kullandıkları stratejileri ifade eder. Makyavelci anlayış söz konusu olduğunda akıllara gelen en temel strateji, "amaca giden her yol mübahtır" anlayışı olmuştur. Nitekim Machiavelli, eserinde bu gibi stratejik ilişkileri siyasi ilişkilerden yola çıkarak ortaya koymuş, toplumların yönetilebilmesi ve siyasi ilişkilerin yöneticilerin çıkarları doğrultusunda gelişebilmesi için neler yapılabileceğinden bahsetmiştir. Bir dönem İtalya'nın Floransa kentinde iktidardaki Medici ailesinin baş siyasi danışmanı olarak görev yapan Niccolo Machiavelli, kitabında gelecek nesiller için siyasi kontrolün sürdürülmesine yönelik tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyelerin özünde; "amaç araçları haklı çıkarır" fikri vardır. Machiavelli, bir yöneticinin, pohpohlama ve yalan söyleme gibi manipülatif kişilerarası stratejiler de dahil olmak üzere her türlü taktiğe açık olması, ilişkilerini bu özellikler üzerine kurabilmesi gerektiğini söyler (Machiavelli, çev.2002).

2.3.2. Literatürde Makyavelizm

Machiavelli'nin kişilerarası ilişkiler konusundaki görüşü üzerine incelemeler yapan Richard Christie, Machiavelli'nin politik stratejilerinin insanların günlük sosyal davranışlarıyla da paralellik gösterdiğini fark etmiştir ve Columbia Üniversitesi'ndeki meslektaşları ile Makyavelizm adını verdikleri ve buna karşılık gelen kişilik özelliklerini belirlemek için birden çok çalışma yapmışlardır (Christie, 1970). Makyavelci özelliklere ilişkin çalışmalarını ilk olarak siyasi ve dini aşırılık yanlısı gruplar hakkındaki izlenimlerine dayanarak geliştirmişlerdir (Dahling, v.d, 2009). Konu ile ilgili ilk ölçek, Christie ve Geis (1970), tarafından geliştirilen Mach-I ölçeği olmuştur. Geliştirilen ölçek daha sonra Mach-II, III ve Mach-IV olarak güncellenmiş, Mach-IV tüm bu ölçekler içerisinde en sık kullanılan ölçek olmuştur (Özsoy ve Ardiç,2017). Christie ve Geis, geliştirilen tüm bu ölçekleri yapı geçerliliklerini de destekleyen araştırmalarla birlikte "Studies in Machiavellianism" adlı kitabında sunmuştur (Jones ve Paulhus,2009). Mach-IV, manipülatif, aldatıcı ve güvensiz tutumlar olmak üzere üç alt boyutu içeren toplam yirmi maddelik bir ölçek olarak çeşitli çalışmalarda kullanılmıştır (Lang, 2017). Kessler ve arkadaşlarının çalışmasında (2010),

ilişkilerde Makyavelizmi tanımlayan davranış özellikleri şunlardır; “kişisel çıkarları ön planda tutmak, çıkarlarını sağlamada faydalanabileceği kişiler ile yakın ilişki kurmak ve onlara övgülerde bulunmak, insanlara gerçeği değil duymak istediklerini söylemek, ilişkilerinin arka planında kimseye güven duymamak, insanların kötü ve güvenilmez olduklarını düşünmek manipüle etmek”. Özetle; makyavelcilik, aldatma, manipülasyon ve sömürü kullanımını teşvik eden kişilerarası stratejileri içermektedir (Kessler v.d, 2010).

2.3.3. Makyavelizm İle İlgili Araştırmalar

Yapılan çalışmalar sonucunda Makyavelci bireylerin ortamda kendi gerçek doğalarını uzun süre gizledikleri, istismar edici, fırsatçı ve aldatıcı özelliklerinin ortaya çıkmasıyla farklı bir ortama geçtikleri belirtilmiştir (Wilson vd. 1996). Yine Makyavelci davranış özellikleri yüksek olan bireylerin düşük olan bireylere göre daha az yardım etme eğilimi olduğundan söz edilmektedir (Dahling, v.d, 2009).

Bazı araştırmacılar, Makyavelizm ve psikopati arasında kavramsal benzerlikler olduğunu ifade etmişlerdir. Olumsuz duygulara yönelik empatik tepki verme konusunda yapılan bir araştırmada Makyavelci özellikler ve birincil ve ikincil psikopati özellikler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Çalışmada Makyavelci bireylere gösterilen olumsuz duygu içeriklerine verilen tepkinin olumlu tepkiler olduğu yani empatik dönütler alınmadığı belirtilmiştir. Benzer sonuçlar psikopati özelliği gösteren katılımcılarda da gözlenmiştir (Mealey, 1995).

Psikopati özellikleri gösteren suçlu ve hükümlü kişilerin farklı özelliklerinin kıyaslandığı bir çalışmanın sonuçlarına göre, yüksek psikopati özelliği ile empati eksikliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Psikopati özelliklerine benzer şekilde, insan ilişkilerinde empati gibi geleneksel ahlaki değerler, makyavelci bireyler için bir değer değildir. Onlar, diğerleri ile duygulanımdan uzak, sığ ve manipülatif davranışlar sergilerler. Makyavelizm özellikleri yüksek kişiler empatiden ziyade, başkalarını sömürme ve başkalarını hedefe yönelik bir araç şekilde görme eğilimindedirler. Nitekim yapılan çalışmalar da bunu destekler niteliktedir. Makyavelizm ile empati arasında negatif korelasyonlar olduğu belirtilmiştir (Austin v.d, 2007).

Dahling v.d,nin (2009) geliştirmiş olduğu Makyavelizm ölçeği, ülkemizde Ülbeği (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmış, geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir.

Ölçek,”ahlaki yoksunluk”, “diğerlerine güvensizlik”, “kontrol arzusu” ve “statü arzusu” olmak üzere dört alt boyutu kapsamaktadır.

Makyavelizm üzerine son yıllarda yapılan çalışmalar daha çok iş etiği, pazarlama ve örgüt davranışları üzerine olmuştur. Örgütlerde etik olmayan davranışlar ve Makyavelizm arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmanın sonucuna göre, örgütlerde etik liderlik özellikleri ile Makyavelci davranış arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir (Vezir, 2017). Benzer bir çalışmanın sonuçlarında ise pazarlama alanındaki satış temsilcilerinin makyavelci özelliklerinin yüksek olduğu belirtilmiştir (Tekin,2017).

İlişkilerde makyavelizm üzerine yapılan çalışmaların bulguları incelendiğinde; Makyavelci bireylerin ilişkilerinde, kendi duygusuyla bağlantısı olmayan yani aleksitimik özelliklere benzer özellikler gösterdikleri belirtilmiştir (Wastell ve Booth, 2013). Bununla beraber makyavelci bireylerin duygusal zekalarının düşük olduğunu destekleyen çalışmalar da vardır (Austin v.d, 2007). Duygusal olarak paylaşımdan ve yakınlıktan kaçınan Makyavelcilerin bu davranışlarının altında yatan sebeplerden biri erken çocukluk döneminde geliştirilen kaygılı bağlanma stili sebebiyle kendisini dış dünyadan koruma isteğidir. Bu yüzden bağlılık gerektiren uzun süreli ilişkileri yürütememekte ve ilişkilerinde sadakatsiz olabilmektedir (Ali v.d, 2002). Makyavelci bireylerin genel kişilerarası ilişkilerde ve yakın ilişkilerdeki bu özelliklerinin bağlanma stilleri açısından ele alındığı çalışmalarda dikkat çekici sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, kayıtsız-kaçınan bağlanma stilindeki bireylerin ebeveynleriyle arasında erken dönemdeki tutumlardan dolayı duygusal kopukluk söz konusudur. Ebeveynlerin çocuk için psikolojik açıdan ulaşılmaz olması, çocukta güvenlik ihtiyacının karşılanmaması, onunla fiziksel temastan kaçınmaları gibi olumsuz yaşantılar çocukta bağlanmanın gerçekleşmesini engeller. Sonucunda ise yetişkinlik döneminde olan birey ilişkilerde duygusal deneyimlerin zararlı ve yakın ilişkilerin acı verici olduğuna dair inanç geliştirir ve duygusal deneyimlerle çok az ilgilenir ya da ilgilenmezler. Duygusal açıdan bu yoksunluk literatürde aleksitimi özelliği ile ilişkilendirilmektedir. Makyavelci bireylerin ilişkilerdeki soğukkanlılığı ve karşılıklı paylaşım olmaksızın samimiyetten uzak bu özellikleri de bu şekilde bir bağlanma stili ile ilişkilendirilmiştir (Montebarocci vd.,2004). Bununla birlikte kayıtsız-kaçınan bağlanma stilinde kişinin benlik imajı olumludur, ilişkilerinde reddedilmeye ve kaybetmeye karşı kendisinde güven ihtiyacını karşılamak için aşırı benlik saygısı ve özgüven geliştirirler. Bu durum haliyle diğerleri ile ilişkisinde “ben merkezli”

olmayı beraberinde getirir ve onun için diğeri bu imajı korumak için kullanılan birer araçtan öteye geçemez (Fraley, ve Shaver, 1999; Fraley ve Davis, 1997; Mikulincer. 1995).

İlişkilerinde yüzeysellikten yana olmalarına rağmen Makyavelci bireyler, ilişkilerini onlardan kaçınarak değil; kendilerinden bir şeyler vermeyeceği, sadece alıcı rolü üstlenecekleri şekilde kurarlar yani sadece kendi beklentilerini karşılamak için ilişkidirler (Kessler v.d, 2010). Duygularını ve kişisel özelliklerindeki eksik yanlarını paylaşmanın bir zayıflık belirtisi olduğuna inandıkları için sosyal ortamlarda yalnızca olumlu yönlerini gösterirler (Sherry v.d, 2006). Makyavelci bireyler, partnerlerini onların iradesine karşı manipüle eder ve bu sömürücü davranış, partnerlerinin kişisel beklentilerini ve gelişimini kısıtlar. Bu yüzden onların ilişki içerisinde olduğu kişiler kendilerini kullanılmış ve kötü hissederler. Araştırmalara göre bu saf çıkarıcı ilişki yalnız sömürülen taraf için değil, özünde Makyavelci birey için de onu savunmasız bırakan bir ilişkidir. Çünkü ilişki kavramının temelini oluşturan “yakınlık” ve “karşılıklık” ilkesine karşın makyavelciliğin mesafeli tavrı makyavelci bireyde de sürekli kaygı hissini meydana getirmektedir Farklı bir araştırmalarda yüksek makyavelci özelliklere sahip kişilerin dengesiz duygusal işlevsellik, düşmanca ve olumsuz tutumlar ve depresif belirtilerle karakterize edildiği belirtilmiştir (Ináncsi, Láng, ve Bereczkei, (2015).

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Kişilerarası ilişkilerin makyavelizm ve kişilik özellikleri açısından incelenmesini konu alan bu çalışma, ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla gerçekleştirilen araştırmalardır (Büyüköztürk v.d, 2018).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubuna covid 19 pandemi süreci nedeniyle Google formlar aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmaya 341 kadın ve 159 erkek olmak üzere 500 kişi gönüllülük esasına göre katılmıştır. Araştırma grubu 18-35 yaş aralığındadır. Grubun yaş ortalaması 23.53'tür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği, Sıfata Dayalı Kişilik Testi ve Makyavelizm Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği

Erden-İmamoğlu ve Aydın (2009) tarafından, toplumumuzdaki kişilerarası ilişki boyutlarını belirlemek amacıyla geliştirilen bu ölçek, 5'li likert tipi toplam 53 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin çalışma grubunu, tesadüfi örneklem yöntemiyle 20-40 yaş arası 680 genç yetişkin katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların cevapları; 1= Tamamen Tanımlıyor, 2= Oldukça Tanımlıyor, 3= Kısmen Tanımlıyor, 4= Çok Az Tanımlıyor, 5= Hiç Tanımlamıyor, şeklindedir. Geliştirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılan ölçek; onay bağımlılık, empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı olmak üzere dört alt boyutu içermektedir. Bu dört boyutun toplam test varyansının %36.04'ünü açıkladığı ve tüm alt boyutlar birbirleri ile orta derecede ilişkili olduğu belirtilmiştir. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeğinin güvenilirlik çalışmasında "Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği", "Sosyal Kaygı Ölçeği" ve "İletişim Becerileri Envanterinden" yararlanılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yine Erden-İmamoğlu ve Aydın (2009) tarafından yapılmış olup, test

tekrar test sonuçlarının .62 - .96 arasında; Cronbach Alfa değerlerinin ise .78 - .85 arasında olduğu; ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği sağladığı belirtilmiştir.

3.3.2. Sıfata Dayalı Kişilik Testi

Patolojik olmayan kişilik özelliklerini ölçmeye yönelik geliştirilen “Sıfata Dayalı Kişilik Testi” kişilik çalışmaları için daha ekonomik, pratik ve cevaplama süresi daha kısa sürecek bir ölçek ihtiyacının karşılanması amacıyla Bacanlı v.d, (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, birbirine zıt, iki uçlu 40 sıfat çiftinden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması için 285 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde analizler yapılmıştır. Beş Faktör Kuramı’ni temel alarak geliştirilen ölçekte maddeler üzerinde uygulanan faktör analizi sonuçlarına göre beş faktör boyutlarının, dışa dönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk, duygusal dengesizlik ve deneyime açıklık boyutlarının genel olarak Sıfata Dayalı Kişilik Testi varyansının %56.63’ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde uyum geçerliliğini tespit edebilmek için “Negatif-Pozitif Duygu Ölçeği”, “Sürekli Kaygı Envanteri”, “Çatışmaya Tepki Ölçeği” ve “Sosyotropi Ölçeğinden” yararlanılmıştır. Karşılaştırılan ölçeklerin boyutları ve Sıfata Dayalı Kişilik Testinin boyutlarının orta düzeyde ve anlamlı bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .73 ile .89 arasında olduğu belirtilmiştir.

3.3.3. Makyavelizm Ölçeği

Kişiliğin karanlık üçlü bileşenlerinden biri olan Makyavelizmi ölçmek amacıyla Dahling vd. (2009) tarafından geliştirilen ölçeği Ülbeği (2016) Türkçe’ye çevirmiş ve geçerlilik güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Ölçek, ahlaki yoksunluk, statü arzusu, diğerlerine güvensizlik ve kontrol arzusu alt boyutlarından ve 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği için 458 katılımcıdan elde edilen verilere göre ölçeğin güvenilirlik katsayısının .80 ile .86 arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği için uygulanan faktör analizine göre ise bu dört alt boyut toplam varyansın %67’sini açıkladığı belirtilmiştir. Sonuç olarak “Makyavelizm Ölçeği” Türkiye’de gerçekleştirilecek çalışmalar için geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak literatüre kazandırılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin uygulanması pandemi koşullarından dolayı online olarak Google Formlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Formlar iletilmeden önce katılımcı adaylara kısaca yapılacak çalışmanın içeriği ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Çalışmaya katılmak için gönüllü olan kişilere “Kişisel Bilgi Formu”, “Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği”, “Makyavelizm Ölçeği”

ve ‘‘Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi’’ uygulanmıştır. Bununla birlikte katılımcılara elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağı ve kişisel bilgilerinin gizli tutulacağına ilişkin açıklama yapılmıştır. Araştırma kapsamında 341 kadın, 159 erkek olmak üzere toplam 500 gönüllü katılımcıya ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmada öncelikle kişilerarası ilişkiler, Makyavelizm ve kişilik özellikler arasındaki ilişkilerin hesaplanması için Pearson momentler çarpım korelasyonu tekniği kullanılmıştır. Daha sonra Makyavelizm ve kişilik özelliklerin kişilerarası ilişkileri anlamlı düzeyde açıklayıp açıklamadığına ilişkin olarak aşamalı çoklu regresyon tekniği ile hesaplanmıştır. Bununla birlikte, verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (N ortalama ve standart sapma) değerleri hesaplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 18 paket programı kullanılmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Veri analizinden elde edilen bulgular şu şekildedir;

Tablo 1: Değişkenler arasındaki korelasyonlar ve tanımlayıcı istatistikler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.Ahlaki yoksunluk	1												
2.Diğerlerine güvensizlik	.48**	1											
3.Statü arzusu	.39**	.48**	1										
4.Kontrol arzusu	.34**	.46**	.43*	1									
5.Onay bağımlılık	-.24**	-.28**	-.18**	-.12	1								
6.Empati	-.22**	.08	-.14**	.5	.1	1							
7.Başkalarına güven	-.37**	-.48**	-.56**	-.33**	-.41**	.20*	1						
9.Duygu farkındalığı	-.42**	-.44**	-.39**	-.34**	-.48**	-.29**	.49**	1					
9.Duygusal dengesizlik	.17**	.38**	.29**	.23**	-.23**	-.18**	-.40**	-.47**	1				
10.Dışadönüklük	-.07	-.12**	-.06	.06	.34**	.32**	.29**	.23	-.18**	1			
11.Deneyime açıklık	-.13**	-.08	-.06	.03	.30**	.34**	.12**	.27**	-.22**	-.63**	1		
12.Yumuşak başlılık	-.32**	-.26**	-.25**	-.34**	.00	.37**	.21**	.38**	-.39**	.24**	.36**	1	
13.Sorumluluk	-.21**	-.09	-.07	.070	.20**	.29**	.15**	.27**	-.21**	.50**	.40**	.36**	1
N	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
Ortalama	9.36	14.63	14.63	9.03	47.99	18.09	42.74	34.23	25.25	45.13	44.85	44.55	38.07
Standart sapma	4.16	3.97	3.97	2.60	9.612	4.963	9.24	8.06	7.052	9.419	6.41	7.46	6.73
Cronbach Alfa değerleri	.70	.68	.70	.70	.78	.74	.61	.67	.68	.60	.63	.80	.66

** p<0.01 * p<0.05

Tablo 1 incelendiğinde; kişilerarası ilişkilerin alt boyutu olan onay bağımlılık ile makyavelizmin alt boyutu olan ahlaki yoksunluk ($r = -.24, p < .01$), diğerlerine güvensizlik ($r = -.28, p < .01$), statü arzusu ($r = -.18, p < .01$) ve kontrol arzusu ($r = -.12, p < .01$) arasında negatif yönde düşük düzeyli anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Kişilerarası ilişkilerin alt boyutu olan onay ve bağımlılık ile kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik arasında ($r = -.23, p < .01$) arasında negatif yönde düşük düzeyli anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca onay ve bağımlılık ile dışa dönüklük ($r = .34, p < .01$), deneyime açıklık ($r = .30, p < .01$) ile orta düzeyli ve sorumluluk ($r = .20, p < .01$) ile arasında pozitif yönde düşük düzeyli anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Yumuşak başlılık ile onay bağımlılık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Kişilerarası ilişkilerin alt boyutu olan empati ile makyavelizmin alt boyutu olan ahlaki yoksunluk ($r = -.22, p < .01$) ve statü arzusu ($r = -.14, p < .01$) ve duygusal dengesizlik ($r = -.18, p < .01$) arasında negatif yönde düşük düzeyli anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bununla birlikte empati ile kişilik özelliklerinden dışadönüklük ($r = .32, p < .01$), deneyime açıklık ($r = .34, p < .01$), yumuşak başlılık ($r = .37, p < .01$), ve sorumluluk ($r = .29, p < .01$), arasında pozitif yönde orta düzeyli anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kişilerarası ilişkilerin alt boyutu olan başkalarına güven ile makyavelizmin alt boyutlarından ahlaki yoksunluk ($r = -.37, p < .01$), diğerlerine güvensizlik ($r = -.48, p < .01$), statü arzusu ($r = -.56, p < .01$), kontrol arzusu ($r = -.33, p < .01$) ve duygusal dengesizlik ($r = -.40, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bununla birlikte başkalarına güven ile dışadönüklük ($r = .29, p < .01$), deneyime açıklık ($r = .12, p < .01$), yumuşak başlılık ($r = .21, p < .01$), ve sorumluluk ($r = .15, p < .01$), arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kişilerarası ilişkilerin alt boyutu olan duygu farkındalığı ile ahlaki yoksunluk ($r = -.42, p < .01$), diğerlerine güvensizlik ($r = -.44, p < .01$), statü arzusu ($r = -.39, p < .01$), kontrol arzusu ($r = -.34, p < .01$) ve duygusal dengesizlik ($r = -.47, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bununla birlikte duygu farkındalığı ile dışadönüklük ($r = .23, p < .01$), deneyime açıklık ($r = .27, p < .01$), yumuşak başlılık ($r = .38, p < .01$), ve sorumluluk ($r = .27, p < .01$), arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 2: Onay ve bağımlılık üzerinde Makyavelizm ve kişilik özelliklerinin ilişkisi

	R	R2	R2ch	B	β	t	p
1. Sabit				58.46		2.45	.00**
Ahlaki yoksunluk				-30	.129	2.58	.01**
Diğerlerine güvensizlik	.31 ^a	.10	.09	.54	.01	4,07	.00**
Statü arzusu				-.17	.00	.70	.45
Kontrol arzusu				.14	.00	.76	.45
2. Sabit				57.92		12.92	.00**
Ahlaki yoksunluk				.36	.15	3.26	.00**
Diğerlerine				-.33	.14	2.67	.01**
güvensizlik				-.06	-.02	-.39	.70
Statü arzusu				-.35	-.09	-1,97	.05*
Kontrol arzusu	.52 ^b	.27	.25	-.22	-.16	-3.56	.00**
Duygusal dengesizlik				.21	.21	3.81	.00**
Dışa dönüklük				.29	.19	3.62	.00**
Deneyime açıklık				-.4	-.32		.00**
Yumuşak başlılık				.0	.07		.15
Sorumluluk							

Tablo 2 incelendiğinde; kişilerarası ilişkinin alt boyutu olan onay ve bağımlılığın Makyavelizm’i bütün olarak anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir. Modele ikinci adımda girilen kişilik özelliklerinin de onay ve bağımlılığı anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Modele katkı sağlayan alt boyutlar incelendiğinde; ahlaki yoksunluk, diğerlerine güvensizlik, kontrol arzusu, duygusal dengesizlik, dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Empati üzerinde Makyavelizm ve kişilik özelliklerinin ilişkisi

	R	R2	R2ch	B	β	t	p
1 Sabit				16.07		17.88	.00**
Ahlaki yoksunluk				.26	.23	4.47	.00**
Diğerlerine	.24 ^a	.06	.05	-.07	-.06	-1.08	.28
güvensizlik				.16	.09	1.75	.08
Statü arzusu				-.07	-.04	-.75	.45
Kontrol arzusu							
2. Sabit				33.16		14.80	.00**
Ahlaki yoksunluk				.17	.15	3.11	.00**
Diğerlerine				-.13	-.11	-2.14	.03*
güvensizlik				.01	.06	.22	.22
Statü arzusu	.48 ^b	.23	.22	-.09	-.05	-1.03	.30
Kontrol arzusu				.03	.04	.84	.40
Duygusal dengesizlik				-.08	-.17	-3.02	.00**
Dışa dönüklük				-.08	-.10	-1.93	.05*
Deneyime açıklık				-.16	-.25	-5.06	.00**
Yumuşak başlılık				-.03	-.04	-.86	.39
Sorumluluk							

Tablo 3 incelendiğinde; makyavelizmin tüm alt boyutlarının kişilerarası ilişkinin alt boyutu olan empatiyi anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir. Modele ikinci adımda girilen kişilik özelliklerinin de empatiyi anlamlı düzeyde açıkladığı tespit edilmiştir. Modele katkı sağlayan alt boyutların ahlaki yoksunluk, dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Başkalarına güven üzerinde Makyavelizm ve kişilik

	R	R2	R2ch	B	β	t	p
1 Sabit				21.26		14.81	.00**
Ahlaki yoksunluk				.21	.09	2.25	.02*
Diğerlerine	.62 ^a	.38	.37	5.08	.23		.00**
güvensizlik				1.35	.40	9.48	.00**
Statü arzusu				.08	.02	.568	.57
Kontrol arzusu							
2. Sabit				16.12		4.42	.00**
Ahlaki yoksunluk				.297	.134	3.34	.00**
Diğerlerine				.291	.125	2.87	.00**
güvensizlik				1.237	.369	9.30	.00**
Statü arzusu	.69 ^b	.47	.47	.235	.066	1,62	,10
Kontrol arzusu				.276	.211	5.53	.00**
Duygusal dengesizlik				-.315	-.321	-7.04	.00**
Dışa dönüklük				.184	.128	2.89	.00**
Deneyime açıklık				.101	.082	1.98	.05*
Yumuşak başlılık				.050	.037	.90	.37
Sorumluluk							

Tablo 4 incelendiğinde kişilerarası ilişkinin alt boyutu olan başkalarına güveni, makyavelizm'in tüm alt boyutlarının anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir. Modele ikinci adımda girilen kişilik özelliklerinin de başkalarına güveni anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Modele katkı sağlayan alt boyutların, ahlaki yoksunluk, diğerlerine güvensizlik, statü arzusu, duygusal dengesizlik, dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Duygu farkındalığı üzerinde Makyavelizm ve kişilik özelliklerinin ilişkisi

	R	R2	R2ch	B	β	t	p
1. Sabit				17.37		12.87	.00**
Ahlaki yoksunluk				.42	.22	4.87	.00**
Diğerlerine	.53 ^a	.28	.27	.42	.21	4,30	.00**
güvensizlik				.466	.16	3.47	.00**
Statü arzusu				.324	.10	2.33	.02*
Kontrol arzusu							
2. Sabit				26.99		8.01	.00**
Ahlaki yoksunluk				.36	.19	4.43	.00**
Diğerlerine				.22	.11	.31	.02**
güvensizlik				.32	.11	2.57	.01**
Statü arzusu				.36	.11	2,67	.01**
Kontrol arzusu	.64 ^b	.41	.40	.36	.11	2,67	.01**
Duygusal dengesizlik				.32	.28	6.88	.00**
Dışa dönüklük				-.03	-.03	-.73	.47
Deneyime açıklık				-.12	-.010	-2.11	.04*
Yumuşak başlılık				-.05	-.05	-1.08	.27
Sorumluluk				-.10	-.09	-2.00	.04*

Tablo 5 incelendiğinde; kişilerarası ilişkinin alt boyutu olan duygu farkındalığını, makyavelizm'in tüm alt boyutlarının anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir. Modele ikinci adımda girilen kişilik özelliklerinin de duygu farkındalığını anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Modele katkı sağlayan alt boyutların, ahlaki yoksunluk, diğerlerine güvensizlik, statü arzusu, kontrol arzusu, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ve sorumluluk olduğu görülmektedir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın tartışma, sonuç ve önerileri yer almaktadır.

5.1. Tartışma

Bu çalışmada, kişilerarası ilişkilerin Makyavelizm ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi ele alınmıştır. Araştırmada kullanılan kişilerarası ilişki boyutları ölçeğinin alt boyutları; onay bağımlılık, empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığıdır. makyavelizm ölçeğinin alt boyutları, ahlaki yoksunluk, statü arzusu, diğerlerine güvensizlik ve kontrol arzudur. sifata dayalı kişilik testinin alt boyutları, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluktur. Veri analizi sonuçlarına göre değişkenler arasındaki ilişkiler ve ilişkilere dair yorumlar şu şekildedir;

Kişilerarası ilişki boyutlarının alt boyutu olan onay bağımlılık ile Makyavelizm'in tüm alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler vardır. Onay bağımlılığın, ahlaki yoksunluk ve diğerlerine güvensizlik ile arasında negatif yönlü düşük düzeyde; statü arzusu ve kontrol arzusu ile arasında ise negatif yönlü düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir.

Kişilerarası ilişkilerde onay bağımlılığı, kişinin kendisini güvende hissetmek için sürekli olarak diğerinden onay beklemesini ifade etmektedir (Siyez, 2015). Elde edilen sonuca göre ilişkilerinde onay bağımlılığı yüksek olan bireylerin Makyavelci özelliklerinin düşük olduğu çıkarılabilir. Diğerlerinin güvenilmez olduğunu düşünen Makyavelcilerin (Jones ve Paulhus, 2009), ilişkilerinde güvende hissetme ihtiyacı da olmadığı için Makyavelci özelliklerin arttıkça onay bağımlılığın azaldığı sonucu alan yazın ile tutarlılık göstermektedir.

Onay bağımlılık ile sifata dayalı kişilik testinin alt boyutlarından duygusal dengesizlik arasında negatif yönlü düşük düzeyde; onay bağımlılık ile dışa dönüklük ve deneyime açıklık arasında pozitif yönlü düşük düzeyde; onay bağımlılık ile sorumluluk arasında ise pozitif yönlü çok düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir.

Bireyin kendisinden çok diğerlerinin beklentisini önemsemesine sebep olan onay bağımlılık, kişinin ilişkilerinde uyumlu davranma eğilimini ve dengede kalabilmesini beraberinde getirmektedir (Karaşar ve Öğülmüş, 2016). Elde edilen sonuca göre onay bağımlılık arttıkça duygusal dengesizlik azaldığı çıkarımı yapılabilir. Benzer şekilde elde edilen sonuç, ilişkilerde onay bağımlılığın sosyal yetkinliği de etkileyeceği düşünüldüğünde

sosyal yetkinlik arttıkça duygusal dengesizliğin azaldığına ilişkin çalışmalarla da (Bilgin, 2017) tutarlılık göstermektedir. Onay bağımlılığın kişilik özelliklerinden dışa dönüklük ve deneyime açıklık ile arasındaki pozitif yönlü ilişkisi olmasına dair bulgu kuramsal çerçeveden değerlendirilecek olursa; ilişkilerde onay bağımlılığı Psikanalitik yaklaşımda oral dönem saplantısına işaret edebilir. Zira oral dönem saplantısı olan kişilerde ilişkilerinde aşırı beklenti, kişilerarası bağımlılık, abartılı iyimserlik gibi davranışlar görülebilmektedir. Kişi ilişki kurma ihtiyacıyla da diğerlerine yönelip, dışa dönük ve deneyime açık bir kişilik özelliği geliştirmiş olabilir (Feist ve Feist, 2012; Tagay ve Karataş, 2017).

Kişilerarası ilişki boyutlarının alt boyutu olan empati ile Makyavelizm'in alt boyutlarından ahlaki yoksunluk arasında negatif yönlü düşük düzeyde; statü arzusu ile arasında ise negatif yönlü çok düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Sonuca göre kişilerarası ilişkilerde empati düzeyi arttıkça Makyavelci özelliklerden ahlaki yoksunluğun azaldığı çıkarımı yapılabilir. Öyle ki Makyavelci kişilerin ilişkilerini herhangi bir karşılıklı paylaşımdan ve ahlaki değerlerden yoksun (Vezir, 2017) yalnızca araçsal bir bakış açısıyla kurması (Austin v.d, 2007; Kessler, v.d, 2010) empati özelliğinden yoksun olmalarını açıklar niteliktedir.

Empati ile sığa dayalı kişilik testinin alt boyutlarından dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk arasında pozitif yönlü düşük düzeyde; empati ile yumuşak başlılık arasında ise pozitif yönlü düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Kişilerarası ilişkilerde sosyal bir beceri olarak değerlendirilen empati düzeyi ile dışadönüklük ve deneyime açıklık düzeyi arasındaki ilişkinin doğrusal olması, kişinin benlik algısı ile ilişkilendirilebilir. Birey benlik algısına göre çevre ile etkileşimde bulunacağından, empati becerisine sahip olduğunu düşünen bir kişi sosyal ortamda dışa dönük, girişken, deneyime açık olabilir (McCrae ve Costa, 2003; Şahin, 2017). Elde edilen sonuçlara göre kişilerarası ilişkilerde empati düzeyi yüksek olan bireylerin dışa dönük, deneyime açık, ilişkide olduğu kişinin ihtiyaçlarını da gözetebilecek beceriye sahip olduğu için sorumlu ve uyumlu olduğu yorumu yapılabilir.

Kişilerarası ilişki boyutlarının alt boyutu olan başkalarına güven ile Makyavelizm'in alt boyutu olan statü arzusu ve diğerlerine güvensizlik arasında negatif yönlü orta düzeyde; başkalarına güven ile ahlaki yoksunluk arasında negatif yönlü düşük düzeyde; başkalarına güven ile kontrol arzusu arasındane negatif yönlü düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kişilerarası ilişkilerde başkalarına güven arttıkça Makyavelizm'in azaldığı

çıkarımı yapılabilir. Elde edilen sonuç, Makyavelizm'in alt boyutlarından diğerlerine güvensizlik boyutu ile benzer kavramsal nitelikleri taşıdığı için sonuç alan yazın ile tutarlıdır.

Başkalarına güven ile sıfata dayalı kişilik testinin alt boyutlarından duygusal dengesizlik arasında negatif yönlü orta düzeyde; başkalarına güven ile dışa dönüklük ve yumuşak başlılık arasında pozitif yönlü düşük düzeyde; başkalarına güven ile deneyime açıklık ve sorumluluk arasında pozitif yönlü çok düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda (Akdur ve Durak Batıgün, 2017), beş faktör kişilik kuramının alt boyutlarından deneyime açıklık, uyumluluk, dışadönüklük ve sorumluluk özellikleri baskın olan bireylerin ilişki tarzlarında da besleyici ilişki özellikleri gösterdikleri; duygusal dengesizlik özelliği bulunan bireylerde ise zehirleyici (toksik) ilişki tarzına dair belirtiler bulunduğu belirtilmiştir. Besleyici ilişki tarzında ilişkilerin güven temelli olması önemli bir özelliktir. Bu bağlamda diğerlerine güveni olmayan bireyin besleyici bir ilişki tarzından yoksun olduğu çıkarımı yapılabilir. Diğerlerine güvensizlik, Makyavelizm'in bir özelliği olarak da karşımıza çıkmaktadır. Yine sağlıklı bir ilişki kavramının temelini oluşturan "yakınlık" ve "karşılıklılık" ilkesine karşın Makyavelciliğin mesafeli tavrı Makyavelci bireyde de sürekli kaygı hissini meydana getirmektedir. Yaşanan kaygı, kişinin duygusal açıdan dengeyi kuramamasına sebep olabilir. Halihazırda araştırmalarda yüksek Makyavelci özelliklere sahip kişilerin dengesiz duygusal işlevsellik, düşmanca ve olumsuz tutumlar ve depresif belirtilerle karakterize edildiği belirtilmiştir (Ináncsi v.d, 2015).

Kişilerarası ilişki boyutlarının alt boyutu olan duygu farkındalığı ile Makyavelizm'in alt boyutlarından ahlaki yoksunluk, diğerlerine güvensizlik ve statü arzusu arasında negatif yönlü orta düzeyde; duygu farkındalığı ile kontrol arzusu arasında ise negatif yönlü düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Buna göre, kişilerarası ilişkilerde duygu farkındalığı azaldıkça Makyavelciliğin arttığı çıkarımı yapılabilir. Nitekim elde edilen sonuç, ilişkilerde Makyavelizm üzerine yapılan çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir; Makyavelci bireylerin ilişkilerinde, kendi duygusuyla bağlantısı olmayan, yani aleksitimik özelliklere benzer özellikler gösterdikleri belirtilmiştir (Wastell ve Booth, 2013). Bununla beraber Makyavelci bireylerin duygusal zekalarının düşük olduğunu destekleyen çalışmalar da vardır (Austin vd., 2007).

Son olarak ilişkilerde duygu farkındalığı ile sıfata dayalı kişilik testinin alt boyutlarından dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk arasında pozitif yönlü düşük düzeyde; duygu farkındalığı ile yumuşak başlılık arasında ise pozitif yönlü orta düzeye yakın

düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Duygu farkındalığının duygu düzenleme becerisi ile arasındaki yordayıcı ilişki göz önüne alındığında (Ünal-Doğan, 2020), kişilik özellikleri ile duygu düzenleme becerisini arasındaki ilişkiler, duygu farkındalığı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin anlaşılması için incelenebilir. Öyle ki kişilik özellikleri ile duygu düzenleme becerisinin kişilerarası ilişkiler boyutunda incelendiği bir çalışmanın sonuçlarına göre; yumuşak başlılık, öz denetim, gelişime açıklık ve dışadönüklük özellikleri yüksek olan kişilerin olumlu duygularını düzenlemek için ilişki kurma ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte duygusal dengesizlik özelliği yüksek olan bireylerin, olumsuz duygularını düzenlemek için model alma ve yatıştırılmak için bir araç olarak ilişki kurma ihtiyacı içerisinde olduğu belirtilmiştir (Gökdağ ve Naldöken, 2021). Elde edilen sonuca göre duygu farkındalığı arttıkça dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluğun arttığı çıkarımı yapılabilir.

5.2. Sonuç

Araştırma sonuçları şu maddeler ile özetlenebilir;

- Kişilerarası ilişkilerde onay bağımlılık ile Makyavelizm'in tüm alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler vardır.
- Kişilerarası ilişkilerde onay bağımlılık ile duygusal dengesizlik arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Kişilerarası ilişkilerde onay bağımlılık ile dışa dönüklük, sorumluluk ve deneyime açıklık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler vardır.
- Kişilerarası ilişkilerde empati ile Makyavelizm'in alt boyutlarından ahlaki yoksunluk arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Kişilerarası ilişkilerde empati ile dışa dönüklük, deneyime açıklık, sorumluluk ve yumuşak başlılık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler vardır.
- Kişilerarası ilişkilerde başkalarına güven ile Makyavelizm'in tüm alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler vardır.
- Kişilerarası ilişkilerde başkalarına güven ile duygusal dengesizlik arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Kişilerarası ilişkilerde başkalarına güven ile dışa dönüklük ve yumuşak başlılık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler vardır.
- Kişilerarası ilişkilerde duygu farkındalığı ile Makyavelizm'in tüm alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler vardır.

- Kişilerarası ilişkilerde duygu farkındalığı ile dışa dönüklük, deneyime açıklık, sorumluluk ve yumuşak başlılık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler vardır.

5.3. Öneriler

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara dayanarak göre şu önerilere yer verilebilir;

- Araştırmada kişilerarası ilişkiler kişilik özellikleri ve Makyavelizm açısından ilişki tarama modeliyle incelenmiştir ve nicel bir çalışma ortaya konulmuştur. Literatür incelendiğinde konu ile ilgili nitel ve deneysel çalışmaların sınırlı sayıda olması dikkat çekmiştir. Konu, farklı modeldeki çalışmalarla daha detaylı ele alınabilir.
- Araştırma sonucuna göre ilişkilerde onay bağımlılık arttıkça makyavelci özellikler azalmaktadır, bu iki kavramın ortak paydası ilişkilerde güven duygusudur. Bu yüzden kişilerarası ilişkilerde kişinin kendisine ve karşısındakine güven duygusunun geliştirilmesi ile ilişkilerde hem makyavelci tutumlar hem de onay bağımlılığı önenebilir.
- Dışa dönüklük, sorumluluk ve deneyime açıklık gibi kişilik özelliklerinin ilişkilerde onay bağımlılığı ile arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olması ilişkilerde öz farkındalık ve sınırlara sahip olmanın önemini ortaya koymuştur. Çünkü bireyin dışa dönük, deneyime açık ya da sorumluluk özelliğinin yüksek olmasının kaynağı diğerlerinden kabul/onay görmek olabilir. Bu da kişinin Makyavelci bir ilişkide sömürülen taraf olmasına sebep olabilir. Bu yüzden kişilerarası ilişkilerde öz farkındalık ve sınırlar konusunda yetişkin bireylere yönelik psikoeğitim çalışmalarına yer verilebilir.
- Empati ve ahlaki yoksunluk arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İlişkilerde tarafların birbirlerine ait duygu ve düşüncelerini anlamasının sağlıklı kişilerarası ilişkiler için önemli bir faktör olduğu göz önüne alındığında empatibecerisini geliştirmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi Makyavelci ilişkileri önleyebilir.
- Genel olarak araştırmanın sonuçlarına göre, kişilerarası ilişkilerde Makyavelci özellikler arttıkça empati, duygu farkındalığı, sorumluluk, duygusal açıdan dengeli olma gibi sağlıklı ilişkiler kurulabilmede rol oynayan kişilik özelliklerinin azalması, kişilik gelişiminin önemini hatırlatmaktadır. Bu yüzden

erken çocukluk dönemi ve ergenlik dönemi gibi kritik dönemlerde sağlıklı kişilik gelişimi için önleyici çalışmalar yapılabilir.

- Makyavelci özelliklere sahip bireylere yönelik çalışmalar haricinde ilişkilerinde bu özellikteki kişilerin sömürücü ve yıpratıcı davranışlarına maruz kalan bireyler için de farkındalık kazandırma çalışmaları yapılabilir.
- Kişilerarası ilişkilerde kişilik özellikleri ile ilgili çok sayıda araştırmaya rastlanmaktadır fakat çalışma ve örgüt psikolojisi haricinde ilişkiyel açıdan Makyavelizm konusunda fazla çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple hem bir kişilik özelliği olarak hem de kişilerarası ilişkiler psikolojisinde Makyavelizm'e yönelik çalışmalar artırılabilir

KAYNAKLAR

- Ali, F., Chamorro-Premuzic, T. (2010). The dark side of love and life satisfaction: associations with intimate relationships, psychopathy and machiavellianism. *Personality and Individual Differences*, 48, 228-233.
- Akdur, S. & Durak-Batıgün, A., (2017). Mizah tarzları ile kişilik özellikleri, kişilerarası ilişki tarzları ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 1-10.
- Alink, L. R. A., Mesman, J., van Zeijl, J., Stolk, M. N., Juffer, F., Koot, H. M., Bakermans-Kranenburg, M. J., & van IJzendoorn, M. H. (2006). The early aggression curve: development of physical aggression in 10- to 50- month old children. *Child Development*, 77(4), 954-966.
- Archer, J. ve Coyne, S.M. (2005). An integrated review of indirect, relational and social aggression. *Personality and Social Psychology Review*. 9(3), 212-230.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (2014). *Ruhsal bozuklukların tanınması ve sayımsal el kitabı (DSM-5), Tanı ölçütleri el kitabı*. (Çev; E. Köroğlu) Ankara. Hekimler Yayın Birliği.
- Austin, E.J. & Farrelly, D. & Black, C. & Moore, H.,(2007), Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side?. *Personality and Individual Differences* 43, 179-189.
- Aydın, A. (1996). *Empatik becerilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bacanlı, H. (1997). Sosyal ilişkilerde benlik: Kendini ayarlamamın psikolojisi. İstanbul. Milli Eğitim Basımevi.
- Bacanlı, H., İlhan, T., Aslan, S (2009), Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Bahar 2009*, 7(2), 261-279.
- Bartholomew, K.,& Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61.
- Bilgin, M.,(2017). “The relationship between five personality traits of adolescent and social self-efficacy, cognitive errors and five personality traits of parents.” *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 2017, Vol. 16 Issue 1, p230-250. 21p.
- Boeree, C. G. (2006). Carl Rogers (1902-1987). 17 Eylül 2020’de <https://webpace.ship.edu/cgboer/rogers.html> adresinden alınmıştır.
- Bolelli, M.,(2019). *Karanlık üçlünün (narsizm, makyavelizm ve psikopati) yöneticilerin sosyal güç kullarımlarına etkisi*. Okan Üniversitesi İşletme Bölümü, İstanbul.
- Bonica, C., Arnold, D.H., Fisher, P.H., Zeljo, A. & Yershova, K. (2003). Relational aggression, relational victimization, and language development in preschoolers. *Social Development*, 12(4), 551-562.

- Bowlby, J.(2012). *Bağlanma*. Soylu, T. V.(Çev.).Birinci Basım, Pinhan Yayıncılık.
- Burger, J.M.(2016). *Kişilik*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. & Çakmak, E. & Akgün, Ö. & Karadeniz, Ş. &Demirel, F.(2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi, Ankara.
- Campbell, W.K. & Hoffman, B. J. & Campbell, S. M. & Marchisio, G. (2010). *Narcissism in organizational contexts. Human resource management review*, 21, 268–284. doi:0.1016/j.hrmr.2010.10.007.
- Campbell, W. K.,& Foster, C. A. (2002). Narcissism and commitment in romantic relationships: An investment model analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 484-495.
- Christie, R. ve Geis, F. (1970) *Studies in Machiavellianism*. New York, Academic Press.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (T. Ergene, Çev.). Mentis Yayıncılık. Ankara.
- Cömert, E. & Gizir, C. A. (2020). Üniversite öğrencilerinde karanlık üçlü: HEXACO kişilik özelliklerinin yordayıcı rolü. *Psikoloji Çalışmaları*, 40 (1) , 127-159
- Crick, N.R.,Dodge, K.A. (1994).A review and reformulation of social informationprocessing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin*, 115(1), 74-101.
- Crick, N.R.,Grotpeter, J.K. (1995). Relational aggression, gender and social psychological adjustment, *Child Development*, 66(3), 710-722.
- Crick, N. R., Casas, J. F. & Mosher, M. (1997). Relational and overt aggression in preschool, *Developmental Psychology*, 33(4), 579-588.
- Crick, N.R., Markon, K. (1999). Childhood Aggression and Gender: A New Look at an Old Problem, *Gender and Motivation*, 73-141.
- Cüceloğlu, D. (2002), *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Czibor, A.,& Bereczkei, T. (2010). Who Will Win the Competition? Personality, Strategy and Success in a Competitive Game, *Magyar Pszichológiai Szemle*, 65(1), 165-182.
- Çetinkaya-Yıldız, E. (2017). İnsancıl kuram. Gençtanırım-Kurt (Ed.), *Kişilik Kuramları* içinde (s. 408-442). Pegem
- Çolakoğlu, E. T. (2012). *Genç yetişkinlerde erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve kişilerarası ilişkiler*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi
- Dahling, J.J., Whitaker, B.G., Levy, P.E.,(2009), The development and validation of a new machiavellianism scale, *Journal of Management*, p; 219,251.
- Derin, S. (2017). Analitik psikoloji: carl gustav jung. Gençtanırım-Kurt (Ed.), *Kişilik Kuramları* içinde (s. 107-135). Pegem

- Ellis, A., Abrams, L.D.,& Abrams, M.(2009). Personality theories: critical perspectives. Los Angeles: SAGE Publications, Inc. Engler, B. Personality Theories. *Belmont Wadsworth*.
- Erikson, E.H. (2014). Akkaya, G. (Çev.). *İnsanın 8 Evresi*. Okuyan Us Yayıncılık.
- Erözkan, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzları ve mizah tarzları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* , (26) , 56-66 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deubefd/issue/25438/268407>
- Engler, B. (2013). Personality theories. *Belmont C.A: Wadsworth Publishing*.
- Evirgen Geniş, N. & Gözün Kahraman, Ö. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarında bağlanma ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 11 (3) , 2446-2454 . DOI: 10.17218/hititsosbil.417456
- Fraley, R.C ve Shaver, P.R (1999). Kayıp ve yas: bağlanma teorisi ve “yas çalışması” ve ayrılmanın doğası ile ilgili son tartışmalar. (s. 735-759). New York, NY.Guilford Press.
- Feist, J. & Feist, G.J. (2012). Theories of personality (8th ed.). New York. *McGraw-Hill*.
- Fordham, F. (2001). *Jung psikolojisinin ana hatları*. (A. Yalçiner, Çev.) İstanbul, Say Yayınları.
- Gençtan, E. (2002). *Psikanaliz ve sonrası*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Grieve, R. ve Mahar, D., (2010). *The emotional manipulation-psychopathy nexus: relationships with emotional intelligence, alexithymia and ethical position*. University of the Sunshine Coast, Australia.
- Gökdağ, C., Naldöken, B. (2021). “The relationship between interpersonal emotion regulation, personality traits, and psychopathology symptoms.”*Klinik Psikiyatri Dergisi*. 2021, Vol. 24 Issue 1, p41-52. 12p. DOI: 10.5505/kpd.2020.79106
- Guntrip, H. (2013). Şizoid Görüngü Nesne ilişkileri ve Kendilik. (Babacan, İ. Çev.), İstanbul, Metis yayınları.
- Güney, S. (2000). *Davranış Bilimleri*. Nobel Yayınları, İstanbul.
- Hasta, D. ve Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme (aggression: an investigation in terms of interpersonal styles and empathy). *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Ankara University Journal Of Social Sciences)*, 4(1).
- Ináncsi, Tamás & Láng, András & Bereczkei, Tamás. (2015). Machiavellianism and adult attachment in general interpersonal relationships and close relationships. *Europe's Journal of Psychology*. 11. 139-154.
- İmamoğlu, E. S., Aydın, B. (2009),Kişilerarası ilişki boyutları ölçeğinin geliştirilmesi, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 29(29), 39-64.

- Jones, D. N., ve Paulhus, D. L. (2009). Bölüm 7. *Machiavellianism*. in Leary, Mark R., Hoyle, Rick H. Handbook of Individual differences in social behavior. New York/London: The Guilford Press.
- Jones, S. E., Miller, J. D., & Lynam, D. R. (2011). Personality, antisocial behavior, and aggression: A meta-analytic review. *Journal of Criminal Justice*, 39, 329–337.
- Jung, C.G.(2005). *Dört arketip*. İstanbul: Metis Yayınları
- Jung, C.G. (2006). *Analitik psikoloji*. (M. Arap, Çev.). İstanbul, Payel Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı C. (1990). *İnsan, aile, kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Karabacak-çelik, A. & Topkaya, N. (2018). Üniversite öğrencilerinde kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcısı olarak beş faktörlü kişilik özellikleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9 (16), 138-159. DOI: 10.26466/opus.464200
- Kararımk, Ö., Aydoğan, D. (2017). *Bireysel psikoloji: A. Adler*. Gençtanırım-Kurt (Ed.), *Kişilik Kuramları içinde* (s. 107-131). Pegem
- Karaşar, B., Öğülmüş, S.(2016). Sosyal onay ihtiyacı ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik analizi. *Ege Eğitim Dergisi*, 2016.
- Karataş, Z., Tagay, Ö. (2017). *Özgürlükten kaçış kuramı*. Gençtanırım-Kurt (Ed.), *Kişilik Kuramları içinde* (s. 298-313). Pegem
- Karataş, Z.(2019). Sosyal Beceriye Giriş. Deniz, M.E. & Eryılmaz, A.(Yay. Haz.), *Sosyal beceri eğitimi* (s:14), Pegem Akademi, Ankara.
- Karslı, E. (2008). *Kişilerarası tarz, kendilik algısı, öfke ve psikosomatik bozukluklar*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Kessler, S.R., Bandelli, A.C., Spector, P.E., Borman, W.C., Nelson., C.E., ve Penney, L.M. (2010). Reexamining machiavelli: a three dimensional model of machiavellianism in the workplace. *Journal of Applied Social Psychology*, 40, 1868– 1896
- Klein, M. (2012). *Sevgi suçluluk ve onarım*. (B. Habip, Çev.).İstanbul, Kanat Yayınları.
- Koç, B. (2014), “Kişilerarası ilişki tarzlarının saldırganlık ile ilişkisi”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(4), ss. 160-182.
- LaFollette, H. (1997). *Kişisel ilişkiler: sevgi, kimlik ve ahlak*. (Çev: Lekesizalın, F.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Lagerspetz, K.M.J., Björkqvist, K. ve Peltonen, T. (1988). *Is indirect aggression typical of females? Gender difference in aggressiveness in 11- to 12- year- old children*. aggressive behavior, 14, 403-414.
- Lang, A. (2017), *Mach-IV scale, encyclopedia of personality and individual differences* (ss.1-3).

- Leary, T. (1957). Interpersonal diagnosis of personality. New York. *The Ronald Press Company*.
- Mahmut, M.K., Homewood, J., Stevenson, R.J.(2007), The characteristics of non-criminals with high psychopathy trails: are they similar to criminal psychopats?. *Journal of Research Personality*, 42, 679-692.
- Machiavelli, N. (2015). *Prens*. (Çev: Satıcı, M.), İlya İzmir Yayınevi.
- Maslow, A. (2001). *İnsan olmanın psikolojisi*. İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- McAdams, D. P. (1989). Intimacy: The need to be close. New York: *Doubleday*.
- McCrae, R.R. ve Costa, P.T. (2003). Personality in adulthood: a five factor theory perspective. New York. *Guilford Press*.
- Mealey, L. (1995), The sociobiology of socopathy: an integrated evolutionary model, the maladapted mind: classic readings in evolutionary psychopathology, p: 133.
- Mikulincer M. (1995). Bağlanma stili ve benliğin zihinsel temsili. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi* , 69 (6), 1203–1215. 10.1037/0022-3514.69.6.1203
- Miller, J.D., Lynam, D.R. (2011). Structural models of personality and their relation to antisocial behavior: A meta-analytic review. *Criminology* 39(4):765 - 798 doi:10.1111/j.1745-9125.2001.tb00940.x
- Montebarocci O., Codispoti M., Baldaro B., Rossi N. (2004). Yetişkin bağlanma stili ve aleksitimi. *Kişilik ve Bireysel Farklılıklar*. doi.10.1016/S0191-8869(03)00110-7
- Murdock, N. L.(2019).Akkoyun, F. (Çev. Ed.). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları*, Nobel Yayınevi.
- Nair, B. & Ercan, H. (2019). Ergenlerde saldırganlığın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science* , 12 (3) , 1067-1094 .
- Norton, B.(2006), Part 1. Theory. Schaefer, C.E., Kaduson, H.G.(Ed.). *Contemporary play therapy theory* (s:30). Research and Practice, p: 28, New York.
- Oğuz-Duran, N. (2017). *Psikososyal kuram: E. Erikson*. Gençtanırım-Kurt (Ed.), kişilik kuramları içinde (s. 197-215). Pegem
- Özakkaş, T. (2008). Nesne ilişkileri 7. BPT Kasım 2008 ders notları. İstanbul.*Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları*.
- Özsoy, E., Ardiç, K.(2017), Karanlık üçlü'nün (narsisizm, makyavelizm ve psikopati) iş tatminine etkisinin incelenmesi, *Yönetim ve Ekonomi. Yıl:2017 Cilt:24 Sayı:2*.
- Öztan, N. (1994). Kişilerarası ilişki tarzı ölçeği geçerlik ve güvenilirliği. Y. Topsever & M. Göregetli (Ed.).S. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları içinde (s. 37-44). Ankara.*Türk Psikologlar Derneği Yayınları*.

- Özcan, N., Koçak, Ö., Arslan, R. (2018). “Büyüklenmeci narsisistik kişilik özellikleri ile kişiler arası tarz arasındaki ilişkide saldırganlığın aracı rolü: Türkiye'deki üniversite öğrencisi örnekleme.” *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 2018, Vol. 21 Issue 4, p341-350. 10p. doi: 10.5505/kpd.2018.85547.
- Özeke-Kocabaş, E.. (2017). *Davranışçı kuramlar: Watson ve Skinner*. Gençtanırım-Kurt (Ed.), kişilik kuramları içinde (s. 355-370). Pegem
- Paulhus. D. L., ve Williams. K. M. (2002). The dark triad of personality: narcissism, machiavellianism and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556–563. doi: 10.1016/S0092-6566(02)00505-6.
- Petrides, K. V., Vernon, P. A., Aitken Schermer, J. & Veselka, L. (2011). Trait emotional intelligence and the dark triad traits of personality. *35 Twin Research and Human Genetics*, 14, 1, 35–41. DOI 10.1375/twin.14.1.35.
- Plutchik, R. (1997). The circumplex as a general model of the structure of emotions and personality. In Plutchik, R. ve Conte, R. H. (Eds.), *Circumplex models of personality and emotions* (pp. 17-45). USA. American Psychological Association Press.
- Pursoo, T., (2013). *Predicting reactive and proactive relational aggression in early adolescence as a function of individual differences in machiavellianism, empathy, and emotion regulation*. University of Ottawa.
- Rogers, C. (2005), *An investigation of the big five and narrow personality traits in relation to academic performance, doctorate dissertation*. The University of Tennessee Knoxville.
- Rogers, C. (2011). *Kişi olmaya dair*. İstanbul: Okuyan Yayıncılık.
- Safran, J. D. (1990). Towards a refinement of cognitive therapy in interpersonal theory: I. Theory. *Clinical Psychology Review*, 10, 87-105.
- Santrock, J. W. (2016). *Yaşam boyu gelişim: gelişim psikolojisi* (G. Yüksel, Çev.) Ankara: Nobel.
- Schultz, D.P., & Schultz, S.E. (2013). *Theories of personality*. Belmont, C.A. Wadsworth/Cengage Learning.
- Sherry, S. B., Hewitt, P. L., Besser, A., Flett, G. L., & Klein, C. (2006). Machiavellianism, trait perfectionism and perfectionistic self-presentation. *Personality and Individual Differences*, 40, 829-839. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.09.010>
- Siyez D M (2015). Üniversite öğrencilerinde onay bağımlılığı ve empatinin sosyal fayda aracılığıyla aşırı internet kullanımına etkisi, *Anatolian Journal of Psychiatry*. 16(1), 30-36.
- Sullivan, H.S. (1996). *The interpersonal theory and psychiatry*. New York: Norton.
- Sungur, S. A. (2018). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri algısı ile kişilerarası ilişki boyutları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim*, 11 (2), 126-138 .doi: 10.18094/josc.289196

- Şahin, N., Durak, A. & Yasak, İ. (1995). Kişilerarası ilişkiler ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ulusal Psikolojik Danışmanlar Kongresi*, İzmir.
- Şahin, E. S. (2017). *Ayırıcı özellik kuramı*. Gençtanırım-Kurt (Ed.), kişilik kuramları içinde (s. 481-514). Pegem
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2011). Genel açıklamalı sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- Tekin, Z. (2017). Pazarlama etiğinde makyavelizm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10 (50), 814-821
- Topçu-Uzer, Ç. (2017). *Bilişsel kuram-kişisel yapılar kuramı*. Gençtanırım-Kurt (Ed.), kişilik kuramları içinde (s. 384-397). Pegem
- Toplu-Demirtaş, E. (2017). *Kişilik ve kişiliğin temel kavramları*. Gençtanırım-Kurt (Ed.), kişilik kuramları içinde (s. 2-25). Pegem
- Trouba, E.J.(2007), *A Person-Organization Fit Study of the Big Five Personality Model and Attraction Organizations With Varying Compensation System Characteristics*. DoctoraDissertation,DePaulUniversity,Chicago.
- Tuzgöl-Dost, M.,Aytaç, M., Kıbrısoğlu-Uysal, N. (2019). Ebeveynlik biçiminin kişilik özellikleri, benlik saygısı ve yaşam doyumunu yordama gücü. *Electronic Journal of Social Sciences*. Jul2019, Vol. 18 Issue 71, p1146-1165. 20p. doi:10.17755/esosder.472964.
- Ülbeği, İ.(2016), Makyavelizm ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, 2016, Sayfa 89-100.
- Ünal-Doğan, S.,(2020). *Ergenlerde duygu farkındalığı ve duygu düzenleme: duygu farkındalığının yordayıcı rolünün ve ters-yüz filmi temelli psikoeğitim programının etkililiğinin incelenmesi*. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Vezir, Z. (2017). *Makyavelizm ve etik olmayan davranış arasındaki ilişkide etik liderliğin düzenleyici etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Wastell, C.,& Booth, A. (2003). Machiavellianism: an alexithymic perspective. *Journal of Social and Clinical Psychology*,22(6),730-744.
- Wilson, D. S., Near, D., & Miller, R. R. 1996. Machiavellianism: a synthesis of the evolutionary and psychological literatures. *Psychological Bulletin*.
- Yazgan- İnanç, B.,& Yerlikaya, E. (2009). *Kişilik kuramları*. Ankara, Pegem Akademi.
- Yılmaz, H.,(2018). İnsan ilişkilerinde manipülasyon ölçeği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt:7, Sayı:4.
- Zembat, R. , Koçyiğit, S. , Akşın Yavuz, E. & Tunçeli, H. İ. (2018). Çocukların benlik algısı, mizaç ve sosyal beceriler arasındaki ilişkiler .*Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim(TEKE)Dergisi*,7(1),548-567.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/teke/issue/36208/407461>

Zhang, L. (2003), "Does the big five predict learning approaches?", *Personality and Individual Differences*, Vol:34.

EKLER

Ek 1. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği Örnek Maddeler

1. İnsanların sözünde duracağına güvenmem
2. ..
3. Kendimi kolayca kaybedip öfkelenebilirim.
4. ..
5. ..
6. ..
7. Fikirlerimi söylemeden önce başkalarının ne düşündüğünü bilmek isterim.
8. ..
9. ..
10. ..
11. ..
12. ..
13. ..
14. ..
15. ..
16. Başkasının haklı da olsa beni eleştirmesine dayanamam.
17. ..
18. ..
19. ..
20. Karşımdaki insanların beni inciteceklerinden korkarım.
21. ..
22. ..
23. ..
24. ..
25. Kızdığım kişiyi kolaylıkla affetmem.
26. ..
27. ..
28. ..
29. İnsanların beni önemsediklerini sanmam
30. ..
31. ..
32. ..
33. Karşı Taraftan sevgi almazsam kendimi çaresiz hissedirim.
34. ..
35. ..
36. ..
37. ..
38. İnsanların yalan söylediklerine inanırım.
39. ..
40. ..
41. ..
42. Olumlu duygularımı karşımdakiyle paylaşabilirim.
- ....
- ...
53. İnsanların sadece kendi çıkarları ile ilgilendiklerini düşünürüm.

Ek 2. Sıfata Dayalı Kişilik Testi

		Çok uygun	Oldukça uygun	Biraz uygun	Ne uygun, ne uygun değil	Biraz uygun	Oldukça uygun	Çok uygun	
1	Sakin	○	○	○	○	○	○	○	Sinirli
2	Yalnızlığı tercih eden	○	○	○	○	○	○	○	Sosyal (topluluğu seven)
3	Sanata ilgisiz	○	○	○	○	○	○	○	Sanata ilgili
4	Kindar	○	○	○	○	○	○	○	Affedici
5	Düzensiz	○	○	○	○	○	○	○	Düzenli
6	Sabırlı	○	○	○	○	○	○	○	Sabırsız
7	Silik	○	○	○	○	○	○	○	Atak
8	Hayal gücü zayıf	○	○	○	○	○	○	○	Hayal gücü kuvvetli
9	(Başkalarına) kayıtsız	○	○	○	○	○	○	○	Yardıms sever
10	Sorumsuz	○	○	○	○	○	○	○	Sorumluluk sahibi
11	Rahat	○	○	○	○	○	○	○	Tedirgin
12	Uyuşuk, eliağır	○	○	○	○	○	○	○	Canlı
13	Dargörüşlü	○	○	○	○	○	○	○	Geniş görüşlü
14	Rekabetçi	○	○	○	○	○	○	○	İşbirliği yapan
15	Hırslı değil	○	○	○	○	○	○	○	Hırslı
16	Tutarlı	○	○	○	○	○	○	○	Tutarsız
17	Durgun	○	○	○	○	○	○	○	Delidolu
18	Alışılmış	○	○	○	○	○	○	○	Yenilikçi
19	Kibirli	○	○	○	○	○	○	○	Alçakgönüllü
20	Dikkatsiz	○	○	○	○	○	○	○	Dikkatli
21	İyimser	○	○	○	○	○	○	○	Karamsar
22	Neşesiz	○	○	○	○	○	○	○	Neşeli
23	Meraksız	○	○	○	○	○	○	○	Meraklı
24	Asi	○	○	○	○	○	○	○	Uysal, yumuşak başlı
25	Gayretsiz	○	○	○	○	○	○	○	Gayretli
26	Huzurlu	○	○	○	○	○	○	○	Huzursuz
27	Arka planda kalan	○	○	○	○	○	○	○	Öne çıkan
28	Tutucu	○	○	○	○	○	○	○	Liberal
29	Acımasız	○	○	○	○	○	○	○	Merhametli
30	Hazırlıksız	○	○	○	○	○	○	○	Hazırlıklı
31	Kaygısız	○	○	○	○	○	○	○	Kaygılı
32	Dikkat çekmeyen	○	○	○	○	○	○	○	Baskın, belirgin
33	İlgileri dar	○	○	○	○	○	○	○	İlgileri geniş
34	Bencil	○	○	○	○	○	○	○	Fedakâr (diğergam)
35	Disiplinsiz	○	○	○	○	○	○	○	Disiplinli
36	Yeni ilişkilere kapalı	○	○	○	○	○	○	○	Yeni ilişkilere açık
37	Etkisiz	○	○	○	○	○	○	○	Etkili
38	Hoşgörüsüz	○	○	○	○	○	○	○	Hoşgörülü
39	Donuk	○	○	○	○	○	○	○	Coşkulu
40	İnatçı	○	○	○	○	○	○	○	Uzlaşmacı

Ek 3. Makyavelizm Ölçeği Örnek Maddeler

- 1) Başarıya ulaşmamda yardımcı olacağına inanırsam etik davranmamaya istekliyimdir.
- 2) Hedeflerime engel oluşturursa, diğerlerinin çabalarını sabote etmeye hazırım.
- 3) ...
- 4) ...
- 5) ...
- 6) Statü hayatta başarının iyi bir göstergesidir.
- 7) ...
- 8) ...
- 9) İnsanlar yalnızca kişisel çıkarla motive olur.
- 10) ...
- 11) Takım üyeleri ilerlemek için her zaman birbirlerini arkadan bıçaklar.
- 12) ...
- 13) ...
- 14) ...
- 15) Durumu kontrol altında tutmaktan hoşlanırım.
- 16) ...